UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

Fakulta tělesné výchovy a sportu

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Názory a postoje trenérů na problémy současného sportu

Coaches´ Opinions and Attitudes to the Problems of Sport today

Vedoucí práce:

PhDr. Karel Kovář Ph.D.

Zpracoval:

Pavel Havránek

Praha, duben 2009

SOUHRN

Název: *Názory a postoje trenérů na problémy současného sportu*

Autor: *Pavel Havránek*

Cíle práce: *Pomocí dotazníkového šetření zjistit názory a postoje trenérů na problémové otázky současného sportu*

Metodika: *Anketa „Trenér a dnešní sport" byla sestavena a opakovaně užita pro zjištění názorů a postojů trenérů různých sportů.*

Výsledky: *Dotazníkovým šetřením se nám podařilo zjistit názory a postoje trenérů (n= 538) na problémové otázky dnešního sportu jako jsou: komercializace ve sportu, doping, růst agresivity a násilí aj.*

Klíčová slova: *vzdělání, povolání, komercializace, sportovní hvězdy, trenér*

SUMMARY

Title: *Coaches´ Opinions and Attitudes to the Problems of Sport today.*

Author: *Pavel Havránek*

Goals of thesis: *With the help of question-form survey to find out coaches´ opinions and attitudes to the problems of sport today.*

Methodology: *The enquiry „Coach and sport today" was made up and repeatedly used to find out opinions and attitudes of different sport coaches.*

Results: *With using the question-form survey we managed to find out coaches´opinions and attitudes (n=538) to the problems of sport today as: commercialization in sport, doping, rising of agresivity and violence in sport etc.*

Key words: *education, job, commercialization, sport star, coach*

PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracoval samostatně pod vedením PhDr. Karla Kováře Ph.D., a že jsem do seznamu použité literatury uvedl všechny použité zdroje. Souhlasím s případným použitím mé diplomové práce pro studijní účely.

.....

Pavel Havránek

1 Úvod

V diplomové práce se zaměřujeme na vybrané názory a postoje trenérů týkající se problémových otázek současného sportu. Trenéři působící v různých týmových (kolektivních) ale i individuálních sportech vyplněním dotazníku velkou měrou přispěli a pomohli k ucelení představ o trenérském pohledu na dnešní sport. Do současného sportu, především vrcholového a profesionálního pronikají jevy, které více či méně ohrožují jeho podstatu. Mnohé vlivy, např. doping, hrubost a násilí ve sportu, korupce, přehnaná komercializace, diváctví a nacionalismus aj. mění názory, postoje či mínění širší veřejnosti k tomuto fenoménu 21. století. V této práci se pokusíme zjistit jaké názory a postoje mají trenéři na vybrané otázky týkající se právě problematiky dnešního sportu. Uvažujeme totiž, že trenérská profese je velmi specifickou pedagogickou činností, která do velké míry může ovlivňovat názory a postoje mladých sportovců. Trenér tak kromě rodiny a školy formuje osobnost svého svěřence. Trenér sestavuje nejen koncepci tréninku vzhledem k zvoleným výkonnostním cílům, ale také ovlivňuje výkonovou motivaci, usměrňuje emoční projevy, nabádá k dodržování „fair play", odrazuje od používání dopingu. Jinými slovy, působí výchovně. Právě výchovná stránka trenérského působení je v naší práci velmi významná, proto se jí budeme podrobněji věnovat v samostatné kapitole.

Výše trenérova vzdělání má nepochybně obrovský význam při formování a tvorbě specifických osobnostních názorů na současnou problematiku sportu. Vypěstovaná potřeba sebevzdělávání by měla trenérovi zaručit připravenost na nové trendy sportu a schopnost se jim přizpůsobit, ať už co se týče dopingu ve sportu, který je velmi častým jevem dnešní doby. Nebo etické stránky sportu, která je dnes velmi zanedbávána a to zejména kvůli vysoké profesionalizaci a komercionalizaci sportu. Proto jsme s dotazníkového šetření vybrali především otázky týkající se této problematiky, zajímá nás, zda pohled trenérů na tato témata se bude lišit podle druhu sportovní odvětví nebo jejich věku.

V teoretické části se budeme nejprve věnovat bližšímu seznámení a ujasnění si pojmů, o kterých v souvislosti s dnešním sportem zcela běžně mluví a tím je hrubost a násilí. Důvodem k těmto jevům může být i vysoká míra komercializace, která je dnes v důsledku moderních informačních zdrojů obrovská. Tématem komercializace se budeme věnovat v samostatné kapitole. Pomocí rešerše literatury, která se dotýká této tématiky, se pokusíme utvořit si představu o tom, jak se tyto negativní jevy sportu projevují ve společnosti.

První rozsáhlé výzkumné sledování trenérů u nás prováděl Svoboda (in Vaněk et al., 1974), který zkonstruoval dva specifické dotazníky pro sociální roli trenéra a inventář postojů k trenérství. Výsledky byly prezentovány se standardizovanými psychologickými dotazníky – 16PF, EPI a ICL v publikacích téhož autora.

Pozdější pokračování nalézáme opět u Svobody (1998), kdy jednorázovým dotazníkovým šetřením zjišťoval názory a postoje trenérů na změny současného a tehdejšího sportovního života. Výsledky byly věnovány aspektům vzdělávání, rozvoji schopností, názorům na vrcholový sport, motivaci k trenérství, anamnestickým údajům aj.

V posledních pěti letech se u nás výzkumy o trenérech a jejich působení v současném sportu téměř nevyskytují. I z těchto důvodů jsme uskutečnili dotazníkové šetření u trenérů, kteří byli zařazeni do kvalifikačního studia na UK FTVS. Záměrem výzkumného šetření bylo nejen zjišťování anamnestických údajů, ale hlavně názorů a postojů trenérů na problémy sportu.

TEORETICKÁ ČÁST

2 Současný sport

Ještě v nedávné minulosti se zcela běžně vyskytoval pojem *tělesná kultura*, pod tímto označením se skrývalo rozdělení sportu do třech kategorií:

- *Tělesná výchova*
- *Pohybová rekreace*
- *Sport*

Za **tělesnou výchovu** byla považována pohybová aktivita, v podstatě povinná ve škole, armádě aj., orientovaná na celkový rozvoj člověka, jeho optimální tělesnou zdatnost, na udržení zdraví, vytvoření trvalého vztahu k pohybu jako součást životního stylu.

Pohybovou rekreací se rozuměla zájmová, ve volném čase prováděná pohybová činnost, prvotně směřována na obnovu sil, na udržení tělesné a duševní kondice, příjemné a účelové prožívání volného času.

Sport byl charakterizován především jako dobrovolná pohybová aktivita, motivovaná snahou o dosažení maximální výkonnosti, rozvíjené v tréninku a demonstrované v soutěžích (Dovalil et al. 2004).

2.1 Znaky současného sportu

Dnešní sport se oproti anglosaskému pojetí z 19. stol., kdy zájmové trávení volného času vedlo k výchově gentlemanství, výrazně změnil. V současné době sport chápeme jako složitý, vnitřně strukturovaný jev, jenž se podílí na cílevědomé kultivaci člověka i společnosti. Přitom uspokojuje bytostné potřeby rozvíjet tělesné, duchovní, morální a sociální aspekty osobnosti člověka. Vlivem zvyšující se soutěživosti a přítomností diváků spojené s postupnou komercializací se ze sportu stal významný společenský jev. A to jak na úrovni vrcholové, výkonnostní, tak i rekreační. Současná podoba sportu má mnoho příznivců, ale i odpůrců, zejména v pojetí vrcholovém. Jedním z důvodů se zdá být, že pseudoamatérismus vrcholového sportování přerostl v otevřený profesionalismus, stal se zaměstnáním a tím se dost výrazně odlišil od sportování pěstovaného z důvodů jiných než profitních. Dnešní sport zasahuje i do jiných sfér společenského života – do výchovy, kultury, vědy a výzkumu,

ekonomiky i do politiky aj. Na těchto faktech se shoduje spousta autorů jako např. (Buzek, 2007, Dovalil, 2007).

Dnešní sport je možné charakterizovat několika různými způsoby:

- sport je činností velice rozšířenou napříč věkovým spektrem aktivně sportujících (od dětí předškolního věku až po veterány),
- zvyšuje se počet sportovních odvětví – různé modifikace sportovních her (např. futsal, plážový volejbal aj.), rozrůstají se úpolové sporty, cyklistické specializace, speciální víceboje (triatlon, duatlon, zimní triatlon aj.), atd.,
- většina sportů má společenský charakter – setkávají se při něm sportovci, trenéři, organizátoři, funkcionáři, diváci, sportovní aktivity je výrazně ovlivňují,
- vzrůstající konkurence vyžaduje, a to nejen ve sportu vrcholovém, specializaci nejenom mezi sporty (např. fotbal – hokej), ale často také v rámci specializace (útočník – obránce). Případy kombinace sportů na vrcholové úrovni tak, jak je známe z minulosti (např. Zábrodský, lední hokej a tenis, Bubník, lední hokej a fotbal) jsou dnes již díky nárokům na angažovanost celé osobnosti sportovce téměř neproveditelné, i když existují výjimky jako např. Neumannová (běžecké lyžování a horská kola).
- pedagogický charakter sportu – předpokladem k určitému vyššímu výkonu je nezbytnost promyšlené přípravy (trenérské vedení). Sport je dnes „složitější" než v minulosti (Jansa a Dovalil 2009).

2.2 Struktura současného sportu

Následující rozdělení se týká sportující populace a uváděné schéma by mělo napomoct k uvědomění si zdánlivě samozřejmých faktů. Podle Jansy a Dovalila (2009) se dá aktivní sportování rozdělit do čtyř následujících skupin:

1) *Aktivní sport* – do této kategorie patří sportovci všech věkových kategorií a nejrůznějších výkonnostních úrovní, kteří se snaží dosáhnout svých individuálních výkonů ve zvolených sportovních činnostech. Pro aktivně sportující veřejnost je tento druh sportování přitažlivý především pro svou dostupnost a mnohostrannost. Je čistě na sportovcových zájmech a předpokladech, jaké sportovní odvětví či disciplínu si vybere a na jaké úrovni jej provozuje (rekreační, závodní).

2) *Rekreační sport* – rekreačního sportu se zúčastňují prakticky všechny vrstvy obyvatelstva všech věkových kategorií. Jedná se o velký počet nejrůznějších pohybových činností prováděných spontánně ve volném čase, více nebo méně systematicky. Hlavní motivací rekreačního sportu je pohybové vyžití a zábava v příjemném přírodním a sociálním prostředí, ale také udržení či zlepšení zdravotního i psychického stavu a v neposlední řadě tělesné kondice.

3) *Výkonnostní sport* – zájmová sportovní činnost provozovaná ve sportovních klubech, která je přístupná víceméně všem ve volném čase. Účast vychází z individuálních společenských podmínek a možností. Výkonnostní sportovci si hodnoty sami vytváří a jsou sami „spotřebiteli" hodnot sportu (prožitek, sociální kontakt, seberealizace aj.). Svou funkcí patří výkonnostní sport k nejúčinnějším prostředkům ovlivnění člověka, charakterizuje ho uvědomělá snaha o vlastní zdokonalování, rozvoj fyzických a duševních sil, zvyšování výkonnosti ve vybraném sportu.

4) *Vrcholový sport* – představuje nejvyšší výkonnostní úroveň sportu. Tato činnost již přesahuje aktivitu prováděnou ve volném čase a jedinci jsou vybíráni podle míry talentu a tréninkových možností. Jsou pro ně vytvářeny speciální podmínky a jsou nositelem zvláštního společenského statutu, stávají se jakýmisi „producenty" hodnot, jejichž spotřebitelem se stává veřejnost. Vrcholové výkonnosti dosahují jen vynikající jedinci s příslušnými vrozenými dispozicemi, kteří prošli mnohaletým náročným tréninkem a dosáhli skutečně mimořádných výkonů. Funkce vrcholového sportu spočívá především v propagačním a agitačním působení na veřejnost (Jansa a Dovalil 2009).

3 Problémy současného sportu (výkonnostního a vrcholového)

Současný sport provází řada problémů. Často jde o prosazování nových požadavků, např. zdůrazňování individualismu, výkonu jako hlavního kritéria veškerého usilování, potřeby konkurenčního prostředí, specializace efektivity, ty mnohdy posunují dosavadní hodnoty sportu a ovlivňují tím často i samotnou podstatu sportu a jeho poslání. Zejména v posledních letech se objevují některé nežádoucí jevy, které více či méně ohrožují jeho vlastní podstatu např. vysoká míra komercializace, korupce, podvody, hrubost a násilí, brutalita diváků, doping aj. Výkon spojený s úspěchem to je to, co zajímá dnešní společnost a sportovní diváky, nezáleží už tolik na pozitivním nebo negativním smyslu těchto úspěchů. Sport v současném pojetí není považován za prostředek tělesného rozvoje, ale stal se zdrojem zábavy, výhodným obchodními i politickým artiklem (Dovalil, 2002).

3.1 Ekonomizace, komercializace

Oproti dřívějším dobám se dynamicky mění i systém finančního zajišťování sportu. Dříve byl sport financován sportovními organizacemi, státními orgány, případně i příspěvky sázkových organizací. Dnes je sportovní pole otevřeno pro účast podnikatelských subjektů a sponzorů. Různé firmy využívají popularity daného sportu k reklamním účelům, především prostřednictvím televizního vysílání. Díky příjmům z prodeje přenosových práv televizním společnostem a výnosným obchodním smlouvám se profesionální (především fotbalová mužstva) řadí k nejlépe placeným týmům světa (Buzek, 2007, s. 7).

Existují značné rozdíly mezi finančním zajišťováním populárních a méně populárních sportů, mezi špičkovou a nižší výkonnostní úrovní v každém sportovním odvětví. Každý, kdo se někdy octl v zákulisí ať už vrcholového či výkonnostního sportu, moc dobře ví, že výstavba a údržba sportovišť, doprava, ubytování, odměny trenérů atp. stojí nemalé finanční prostředky a bylo by naivní domnívat se, že bez ekonomické podpory sponzorů by sport dnes mohl existovat a rozvíjet se (Jansa a Dovalil, 2009).

Podnikatelská činnost se zaměřuje také na výrobu sportovního zboží a služby sportovního charakteru. Tyto aktivity přímo nebo nepřímo umožňují rozšiřování druhů i forem sportování. Komercializace sportu souvisí někdy se snahou osob a mimosportovních institucí sport prodávat a zpeněžit ve vlastní prospěch. V takovém případě jde spíše o zneužití k obchodním účelům, jež se sportem mají pramálo společného. Vyslovíme-li slovo komercializace, většině z nás se automaticky vybaví negativní význam tohoto slova, což

ovšem není úplně pravda. Použijeme-li významově velice podobné slovo marketing, pocity už tak negativní nejsou. Oba dva názvy v sobě skrývají jeden smysl a to obchod se sportovními produkty. Ať už komercializace nebo marketing, negativa, která s sebou tato dvě slova přináší, jsou:

- *Diktát financí do oblasti sportu* – sporty se rozdělují na komerčně atraktivní a neúspěšné, byť oba nabízejí vrcholové výkony. Pozornost médií k sobě samozřejmě táhnou sporty komerčně úspěšnější, kdy pro ně násobí efekt z reklamy.
- *Pozice financí nerespektuje sportovní odbornost* – velice často zástupci sponzorů z hlediska priorit finančních prostředků překračují svoji kompetenci v tlaku na řídící činnost sportovních organizací, činnosti trenérů atp.
- *Necitlivý marketing vede ke gigantománii sportu* – smluvní vázanost na sponzory omezuje svobodnou volbu např. v osobnostních právech sportovce. Vrcholový sportovec se stává atraktivním prodejním artiklem, jehož prodej přináší velké částky sportovním klubům. Zároveň je jako populární osobnost velmi atraktivní pro prezentace sportovních firem, což může vést ke kolizím s jeho sportovním tréninkem a životosprávou.

Prioritní záležitostí marketingu (komercializace) je získávání finančních zdrojů pro činnosti sportovních organizací. Negativa „diktátu" mohou být vzbuzena právě objemy těchto finančních zdrojů a jejich potřebnost pro činnost sportovních organizací. Na druhé straně však vytváření takto velkých finančních zdrojů nutně souvisí s prosperitou celé ekonomiky státu (Čáslavová, 2003).

3.2 Agresivita, násilí a sportovní činnost

Jedním z nejzávažnějších problémů současné společnosti je závažný nárůst kriminality, násilí, agresivity, na kterém se výrazně podílí i mládež. Tyto tendence se projevují i v oblasti sportu. Je třeba rozlišit dvě kategorie a to tzv. „divácký sport" a aktivní sportování. Obě dvě kategorie mají své odlišnosti jak ve formách projevu agresivity, tak i a to zejména v příčinách projevů agresivity a násilí.

Za vnitřní příčiny agresivních projevů chování jsou považovány zejména frustrace, plynoucí z neuspokojených potřeb, nedosahování cílů, opakovaných neúspěchů. Ukazuje se také, že agresivní, násilné chování přináší osobě agresivně jednající libost a uspokojení. Mezi vnější příčiny agresivních projevů jednání jsou řazeny zejména sociální stresy plynoucí ze

ztráty životních perspektiv, rozpadu morálních hodnot, přílišné individualizace a z ní plynoucí upřednostňování osobního úspěchu za každou cenu. Vedle toho jsou uváděny příčiny související s nápodobou modelů úspěšně prezentující násilí a agresivitu, což má ve sportu jistě nemalý význam (Slepičková, Slepička in Hogenová, 1999).

3.3 Agrese, násilí – aktivní sportování

Ve sportovních hrách umožňující fyzický kontakt mezi soupeři bývá často součástí trenérských záměrů využití agresivity bez emoce se záměrem zastrašit soupeře, rozvrátit jeho taktické záměry. Od některých jedinců se potom očekává, aby plnili jakousi roli zlých mužů, která je spojena se závažným projevem agresivity. Původně bezkontaktní sporty jako je např. basketbal jsou dnes výrazně tolerantní k uplatnění fyzické síly provázené i agresivitou při řešení různých herních situací. Narůstá tolerance k těmto projevům, které jsou nejen za hranicemi fair paly, ale mnohdy i za hranicemi pravidel. Tak jak vrůstala tolerance k agresi ve sportu, a to na úkor uplatňování, techniky, tvořivosti či preciznosti provedení.

Zvýšená tolerance k užívání agrese je vnímána zejména sportující mládeží velmi citlivě, obzvláště je-li spojena s úspěchem a následným sociálním oceněním. Zákonitě následuje napodobení těchto jevů a při jejich tolerování či dokonce odměnění jsou dále posilovány a stávají se pevnou součástí hodnotové orientace i rejstříku chování sportující mládeže. Tak se vlastně přenáší do budoucna a vytváří se předpoklady pro to, aby to, co bylo včera nepřípustné (za hranicemi fair play i pravidel) bylo dnes tolerováno a zítra se stalo pevnou součástí sportu. Komerce tento proces urychluje a enormní tlak na úspěch již u mládeže vytváří dojem beztrestnosti popsaného procesu.

I přes uvedené skutečnosti má sport svůj nesporný preventivní význam. Myšlenka o zapojení do organizovaného sociálního života jako způsobu prevence násilí vychází z faktu, že preventivní účinek má především dva faktory:

- Každá integrovaná skupina má své sociální normy, které jsou vyjádřením pravidel, kterých se má jedinec při svém chování držet. Pokud se jich nedrží, jsou známé sankce, které budou následovat.
- Členové skupiny mají vypěstované vzájemné vazby, sdílejí stejné cíle, poskytují si vzájemnou oporu. Toto je situace typická pro sportovní skupiny, sportovní družstva (Slepičková, Slepička in Hogenová, 1999).

3.4 Agrese, násilí – diváctví

Mezi další způsoby patří i agresivní a násilné projevy sportovních diváků. Ukazuje se, že tyto projevy násilí a agresivity jsou typické spíše pro mládež než pro dospělé. Aktuálně je možné sledovat nárůst agresivních projevů v hledištích téměř u všech sportů. Zarážející je i skutečnost, že vzrůstá počet těch diváků, kteří mají potěšení z přihlížení nebo účasti na těchto projevech. Pro tyto celé skupiny není podstatné, co se odehrává na sportovišti, ale to, co se odehrává v hledištích. Jsou připraveni nejen negativních akcí se účastnit, ale často přichází s cílem obdobné akce přímo vyvolat.

Příčiny hledejme především v sociálních deprivacích mladých lidí, ztrátě životních perspektiv, nezaměstnanosti. Z vnitřních zdrojů lze uvést potřebu seberealizace, prosazení se, upozornění na sebe či obdobně orientované vrstevníky. Významní bývá i tendence prožít silný zážitek jako protiklad k běžnému všednímu životu. Právě sportovní utkání, významné soutěže v populárních sportech, které přitahují pomocí sdělovacích prostředků celosvětovou pozornost, jsou výjimečně vhodnou příležitostí pro vyvolání střetů, násilností, výtržností. Ne zřídka hraje v jednání těchto individuí nemalou roli alkohol (Slepičková, Slepička in Hogenová, 1999).

3.4.1 Doping

Používání podpůrných látek pro zlepšení tělesné nebo duševní kondice dnes již není otázkou pouze sportovního prostředí, ať už na jakékoli úrovni, stále častěji se stává součástí běžného života. Ve společnosti se šíří pocit nutnosti být připraven k podání vyšší výkonnosti, rychlého překonávání únavy a zbavování se stresu. Za tímto účelem je využívána celá řada prostředků od farmakologických až po nejrůznější doplňky výživy. Z hlediska lidského zdraví jde o umělé zvyšování jeho přirozené fyziologické kapacity, velice často až za hranici tolerance znamenající poškození zdraví. V této souvislosti je fenomén doping potřeba chápat jako specifickou podporu sportovní výkonnosti a podávání sportovního výkonu. Na rozdíl od obecného užívání slova doping ve smyslu jakýchkoliv prostředků umožňující zvyšování přirozené fyziologické kapacity organizmu je význam slova doping ve sportu přesně vymezen, je potřeba ho chápat jako specifickou podporu sportovní výkonnosti a vylepšení sportovního výkonu (Nekola, 2000, 2007).

Rychlý vývoj společnosti posledních desetiletí v materiálně-technické oblasti výrazným způsobem ovlivnil technické prostředky sportu, jeho diváckou atraktivnost a zároveň jeho dostupnost pro široké vrstvy populace, především díky audiovizuální technice,

hlavně televizi a internetu. Důsledkem těchto vlivů se sport ve vrcholovém pojetí začal rychle komercializovat a v mnoha případech se stává záležitostí obchodu více než prezentováním výsledků tréninkového úsilí. Důsledkem komercializace sportu je příliv výrazných finančních prostředků do sportu. Kariéra sportovce se stala ekonomicky mnohem atraktivnější. Vynikající sportovci si jsou na základě svých sportovních výsledků schopni zajistit výjimečné životní podmínky a postavení, stávají se ikonami úspěšných jedinců (především pro mládež). Výkon se stal zbožím, se kterým lze obchodovat, a sportovci jsou za tyto výkony patřičně odměňováni. Z hlediska komerce se výkon stává jediným kritériem sportovní aktivity, který je sociálně a ekonomicky oceňovaný, aspekty jako prožitek, sociální vztahy aj. jsou brány jako vedlejší, nepodstatné, a proto nejsou nijak stimulovány. Ne každý sportovec je ovšem schopný přirozenou cestou podávat opakovaně vrcholné výkony a při tom se ještě zlepšovat. Proto jsou neustále požadovány nové vědecké poznatky vedoucí ke stimulaci výkonnosti (získávání podpůrných prostředků), které umožňují i těm sportovců, kteří jsou limitováni svými schopnostmi, překročit sebe sama a vstoupit do světa vrcholných výkonů, mezinárodních soutěží, a tím i do finančně lukrativního sportovního byznysu (Nekola, 2000, 2007). Fenomén dopingu koření v samé podstatě charakteru současné existence, jež je potvrzována jen prostřednictvím výkonu. Zbožňování – adorace výkonu je základní znak tzv. výkonové společnosti a zde je skryt motiv dopování (Hogenová, 1997, s. 102).

3.4.2 WADA

Střešní světovou organizací v boji proti dopingu je WADA – Světová antidopingová agentura, jejímž posláním je podporovat a koordinovat boj proti dopingu ve sportu na mezinárodní úrovni a činit návrhy subjektům olympijského hnutí, mezinárodním sportovním organizacím a státním orgánům k přijetí opatření, která zajistí další harmonizaci a spravedlnost v otázkách antidopingu (Nekola, 2007).

Po dopingových skandálech, které šokovaly svět cyklistiky v létě 1998, se MOV rozhodl svolat celosvětovou schůzi za účelem řešení otázek dopingu, která měla spojit všechny strany zúčastněné v boji proti dopingu. Tato schůze se konala v únoru 1999 a jejím výsledkem byla Lausannská dohoda o dopingu ve sportu (Lausanne Declaration on Doping in Sport). Tento dokument umožnil vytvoření nezávislé antidopingové agentury, aby byla plně akceschopná pro XXVII. OH v Sydney 2000. Na základě podmínek Lausannské dohody, 10. Listopadu 1999 byla WADA stvrzena, aby podporovala a koordinovala boj proti dopingu

mezinárodně (volně přeloženo z: http://www.wada-ama.org/en/dynamic.ch2?pageCategory.id =253).

3.4.3 Mezinárodní olympijská charta proti dopingu

Byla to celosvětová snaha nalézt jednotící princip, podle kterého by bylo možné zavést pravidla pro boj s dopingem, která před více než 40 lety odstartovala zrod Mezinárodní olympijské charty proti dopingu, oficiálně vyhlášena byla ovšem až v roce 1988 při příležitosti OH v Soulu.

Základní filozofií Charty proti dopingu je hájit etické hodnoty sportu a princip fair play s odůvodněním, že:

- doping je škodlivý pro zdraví a odporuje zásadám sportovní etiky, proto je třeba hájit práva těch, kteří se sportu věnují, tj. právo na zdraví a právo na čestné zápolení v duchu fair play,
- doping je součástí problému zneužívání drog, proto je třeba přijmout opatření omezující dostupnost všech látek, které mohou sportovci zneužít,
- sportovci mají právo na stejné pro dosahování sportovních cílů, proto je nutné zajistit účinnou kontrolu jak při vlastní soutěži, tak i přípravě na ni,
- doping je mezinárodním problémem, proto je pro jeho eliminaci zapotřebí jednotné mezinárodní politiky, která by přispěla k rovnosti na mezinárodním sportovním poli,
- národní tradice a právní prostředí jsou v jednotlivých zemích rozdílné, pro účinný boj s dopingem musí být vyvinuto úsilí k přijetí základních norem v duchu přirozené spravedlnosti,
- doping přesahuje hranice sportovního prostředí, je úzce vázán na problém drog, odpovědnost za jeho kontrolu proto musí převzít ve vzájemné součinnosti státní instituce i sportovní organizace,
- vůdčí úlohu v prosazování zásad společné antidopingové strategie a politiky, zakotvené v Chartě, musí převzít MOV jakožto celosvětová autorita ve sportovním prostředí.

Přijetím charty se její účastníci demonstrativně zavazují dobrovolně plnit její základní principy a nést za uskutečňování idejí plnou odpovědnost vůči ostatním signatářům. Od

charty může kterýkoliv její účastník odstoupit zcela dobrovolně na základě vlastního rozhodnutí (Nekola, 2000).

3.4.4 Světový antidopingový kodex

Ve snaze podpořit boj proti dopingu sladěním všech postupů v oblasti kontroly a prevence dopingu na všech úrovních provozování sportu podle pravidel vznikl Světový antidopingový kodex. Antidopingová pravidla zakotvená v Kodexu jsou stejně jako soutěžní pravidla, sportovními pravidly, podle kterých se postupuje ve sportu. Sportovci s další sportovní činovníci přijímají tato pravidla dobrovolně jako podmínku své účasti v organizovaném sportu. Antidopingový program usiluje o uchování vnitřní hodnoty sportu. O této hodnotě často hovoří jako o „duchu sportu". Je podstatou olympijského hnutí, vyjadřuje, jak bychom měli sportovat čestně. Duch sportu je oslavou lidského ducha, těla i mysli. Je charakterizován následujícími hodnotami:

- mravnost, poctivost, čestnost
- zdraví
- vynikající výkony
- charakter a výchova
- radost a zábava
- týmová spolupráce
- odhodlání a vědomí odpovědnosti
- úcta k pravidlům a zákonům
- sebeúcta a úcta k ostatním účastníkům
- odvaha
- společenství a solidarita

Doping je zásadně proti duchu sportu (Světový antidopingový kodex, s. 17 – 18).

3.4.5 Dopingové případy na OH

Pro ujasnění a jakési vykrystalizování představy o užívání dopingu (jak moc a v jakých sportech byl doping prokázán na tak významné sportovní události, jakou jsou OH.

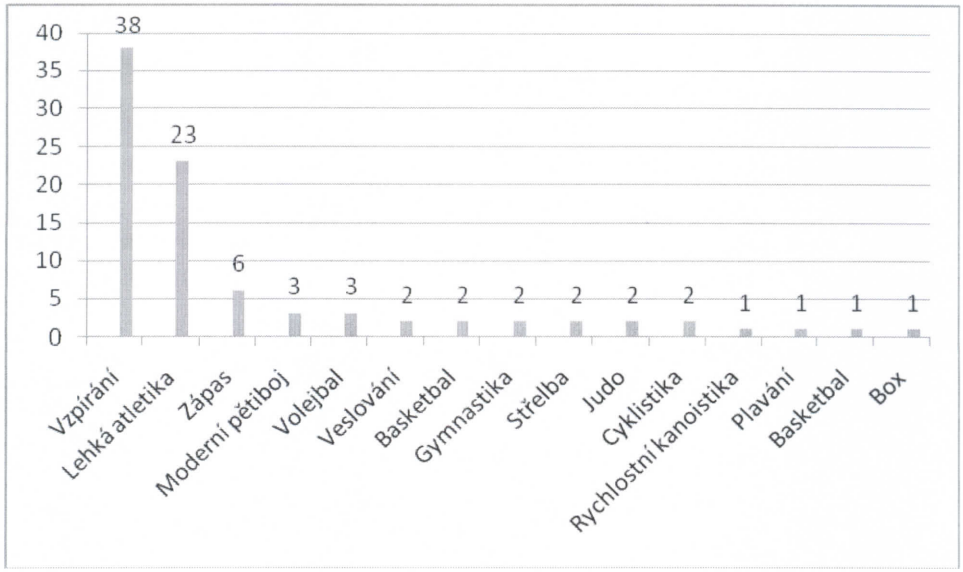

Graf č. 1 - Počet dopingových případů u jednotlivých sportovních odvětví na LOH (Schwarzer, 2009).

V grafu č. 1 vidíme rozdělení dopingových případů vyskytujících se na LOH od roku 1968, podle jednotlivých sportovních odvětví. Všeobecně jsou známé některé sporty, ve kterých se častěji než jinde vyskytuje problém s dodržováním antidopingových pravidel. V médiích se často řeší dopingové případy například z atletiky, vzpírání a cyklistiky. V historii LOH mají vzpírání a lehká atletika největší množství dopingových případů s velkým náskokem před ostatními sporty. Dopingové případy v cyklistice existují nečekaně pouze dva. Jestliže se podíváme blíže na zneužívání dopingových látek ve vzpírání, lze konstatovat, že z 38 případů byla u 27 zjištěna přítomnost anabolických látek. Zejména u rychlostně silových sportů je anabolický účinek s nárůstem silových schopností po příjmu anabolických steroidů důležitým předpokladem k vysokému výkonu

Velkou roli ve zneužívání anabolických látek hraje také sociální prostředí ve sportu. Sportovec, který se dlouhou dobu pohybuje v prostředí, kde je doping tolerován, sám nebude mít zábrany pomoci si zakázanými látkami. V žádném případě není možné obecně shazovat intelekt lidí pohybujících se ve vzpírání, ale morální vlastnosti mnoha těchto lidí zejména v oblasti etiky často nejsou na příliš vysoké úrovni. Ještě jednou je však potřeba zdůraznit, že

samozřejmě nelze všechny trenéry, funkcionáře a sportovce takzvaně „házet do jednoho pytle".

Počet atletů, kteří byli v historii LOH přistiženi při dopingu, je 23, přičemž opět většina atletů užila anabolické látky (konkrétně 17 sportovců). V lehké atletice je situace poněkud odlišná než u vzpírání. Sama atletika se již řadu let snaží doping zcela vymýtit. Dá se říci, že této snaze jí to kazí pouze některé země, které daná pravidla přehlížení.

Šest případů dopingu se vyskytlo u zápasu, u kterého závodníci také poměrně často porušují antidopingová pravidla.

Obecně lze tedy říci, že sporty u kterých se obecně častěji objevují dopingové případy (na MS, ME), si drží stejné postavení i na LOH.

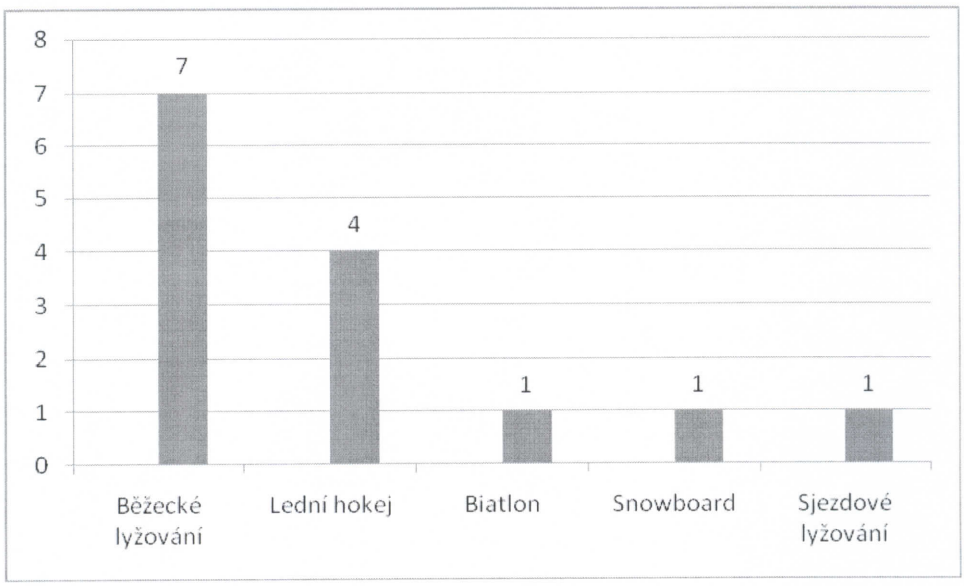

Graf č. 2 - Počet dopingových případů u jednotlivých sportovních odvětví na ZOH (Schwarzer, 2009).

V grafu č. 2 je znázorněné rozdělení dopingových případů, které se vyskytly na ZOH, podle jednotlivých sportovních odvětví. Nejvíce případů, a to 7, připadá na běžecké lyžování. Vrcholové výkony na běžeckých lyžích vyžadují vysoký rozvoj rychlostních, silových a vytrvalostních schopností. Z hlediska možného užívání dopingu se běžecké lyžování řadí mezi rizikovější sporty a v obecném porovnání je sportem s často se vyskytujícím dopingem, podobně jako je tomu u cyklistiky v rámci letních sportů.

Na druhém místě co do počtu prokázaných případů je lední hokej se čtyřmi přistiženými. O dopingu v hokeji toho však zatím není příliš známo a hokejové federace provádí dopingové zkoušky skoro jen výjimečně. V říjnu 2008 zemřel na selhání srdce mladý

ruský hokejista Alexej Čerepanov. Podle některých vyšetřovatelů Čerepanovu smrt zavila nejen jeho srdeční vada, ale také krevní doping, který měl údajně užívat. To vše jsou pouhé domněnky a spekulace, jisté však je, že v hokeji jsou dopingové kontroly zanedbávány.

V biatlonu, snowboardingu a sjezdovém lyžování byl doping na ZOH prokázán pouze v jednom případě (Schwarzer, 2009).

4 Sport a výchova

V procesu vývoje člověka má sport své nezastupitelné místo, je nejen nezastupitelným prostředkem pro udržení celoživotní kondice, ale svými ostatními vlivy a následky na ně má velký výchovný charakter. Sport ve všech jeho formách přesahuje rámec tělesného zdokonalování prostřednictvím tělesných cvičení i výchovy (jako záměrného působení, v němž se formuje aktivní vztah člověka k světu). Výchova – tělesná i všestranná – od počátků sportu tvořila a tvoří jeho základ. Trenér se tak stává nejen osobou rozvíjející svěřencovu výkonnost, ale velkou měrou se podílí na jeho osobnostním rozvoji, zejména ve sportu nedosahujícího úplně špičkové výkonnostní úrovně.

Pojem sportovní výchova chápeme jako výchovu v širším smyslu, tj. zahrnující jak vzdělávání, tak i výchovu (tj. výchovu mravní či výchovu osobnosti), (Svoboda 1971, s. 17). O sportovní výchově hovoříme tehdy, dochází-li k záměrnému navození situací a činností, které vedou k osvojování dovedností a vědomostí i k rozvoji osobnosti sportovce. (Svoboda, 1971, s. 17). Buzek (2007) opět vychází ze Svobody: V tomto výchovně vzdělávacím procesu jde o: záměrné, koncepční formativní působení na člověka s cílem jej vzdělávat, ale i vychovávat v užším slova smyslu (v intencích společensky uznávané morálky rozvíjet i jeho zájmy, postoje a charakterové vlastnosti). O záměrném působení hovoříme proto, že si své výchovné působení předem uvědomujeme – sledujeme jím určitý cíl nebo úkol (Buzek, 2007, s. 58).

Výchovou tedy není jen přímé ovlivňování a jen oblast výchovná ve smyslu mravní výchovy, ale i:

- *regulace situací a činností*, v nichž dochází k formování jedince nepřímo (za pomoci pravidel, spoluhráčů apod.),
- *oblasti vzdělávací*, jejímž hlavním cílem je ve sportu individuální maximální výkon. Je dobré, aby obecně výchovný i bezprostředně výchovný cíl byly v rovnováze, tzn., že si správný trenér ve své profesi nesmí dovolit chtít, aby jeho svěřenci vyhrávali „za každou cenu“ (třeba i za pomoci různých podvodů a přestupků pravidel proti řádu) a nezajímala ho výchova osobnosti sportovce. Pak sice můžeme mluvit o sportovní výchově, avšak velice pochybné, takové, která podřizuje jeden cíl všemu ostatnímu (Svoboda, 1971).

Dávno již neplatí, že se výchova vztahuje pouze na děti a mládež. V dnešním pojetí chápeme výchovu jako proces celoživotní – od narození až po stáří. Bez celoživotního vzdělání by člověk ve většině pracovních profesí v konkurenci neuspěl (nová technika, pracovní postupy atp.). V období mládí je člověk výchovně vzdělávacím vlivům obvykle „vystaven" (školní docházka) – je spíše objektem jeho působení. Postupně se však během vlastního vývoje a se vzrůstajícími kompetencemi dostává do role subjektu výchovy, tzn., že o tom, zda se bude dále vzdělávat, rozhoduje on sám (např. „co" podstoupí po ukončení školní docházky, další zvyšování odborné kvalifikace v dospělosti aj.). Výchova tak postupně přechází v sebevýchovu (Buzek, 2007).

Sportovní výchova je výchova, která se uskutečňuje při sportovní činnosti. Je to tedy záměrné působení, v němž se při sportovní činnosti formuje aktivní vztah člověka ke světu (k přírodě, společnosti a lidem v ní a samozřejmě k sobě samému). Výchova a tedy i sportovní výchova musí někam směřovat, musí mít určitý cíl. Každé lidské počínání má mít svůj smysl – a sport není výjimkou, jde jen o to správně jej odhadnout v jednotlivých konkrétních případech. Přívlastek sportovní (ve spojení sportovní výchova) by se dal vykládat i jinak – jako výchova s důrazem na výkonnost, soutěživost, ale i fair play, rytířské a družné chování i sebekázeň. Dalo by se hovořit o pojmu „výchova sportem" (Svoboda, 1971). Bylo by jen žádoucí, kdyby společnost dospěla do takové úrovně, která by toto označení ospravedlňovala. Zatím ještě můžeme doufat, že označení sportovní se nestane nálepkou k označení výchovy k brutalitě, tvrdosti, agresivitě a egoismu (Svoboda, 1971).

Sportovní výkony jednotlivých sportovců i týmů vyjadřují četné hodnoty, které jsou jak ve vztahu ke sportovcům, tak i ve vztahu ke společnosti velmi významné. Během sportovních soutěží jsou výkony prezentovány před širokou veřejností, pro diváky svými hodnotami přispívají k obohacení života a mají propagační význam zejména pro děti a mládež. Ve vystupování sportovců je tak skryt velký výchovný potenciál a to za předpokladu, že je prezentován nejen výsledky soutěží, ale také odpovídajícím chováním. Zvláště úspěšná reprezentace sportovců bývá zdrojem růstu národního sebevědomí a vlasteneckého cítění. (srovnání Choutka, 1991, Dovalil, 2004).

4.1 Cíle sportovní výchovy

Cíl sportovní výchovy je dán jednak cílem výchovem, jednak cílem sportu. Sport sám sice přesahuje rámec výchovy, avšak ve vlastní sportovní výchově je výchova nepochybně pojem širší, a tedy i nadřazenější. Jednoduše řečeno: zvyšování výkonnosti by nemělo jít na

úkor výchovných zřetelů (a to vzdělávacího a výchovného v užším slova smyslu). Sportovní výchova je i vážným sociálním problémem. V případě už i výkonnostního potažmo vrcholového sportovce může mnohahodinový trénink každý den vést k zaostávání ve vzdělání a nesnížení pozice i odborného růstu v povolání. Mnozí vynikající sportovci se s tímto problémem již setkali, když zanechali závodní činnosti. V době rozletu své sportovní kariéry si toto nebezpečí neuvědomují a nijak je netrápí, je tedy na trenérovi, aby myslel i na tyto problémy jejich budoucnosti (Svoboda, 1971). Cílem sportu je dosažení maximálního výkonu, myšleno ovšem relativně vzhledem k možnosti jedince. I zcela s všeobecně porovnávanými normami slabý výkon může být pro jedince výsledkem velkého úsilí, sebepřemáhání, námahy a v tomto ohledu plní sport úlohu, kterou mu připisujeme. Vzbuzuje totiž motorickou i psychickou aktivitu, čímž dochází ke spojení vzdělávacího a ryze výchovného vlivu (Svoboda, 1997, s. 17). Proto ani činnost trenéra nemůže mít podobu prostého, odtažitého „kázání" bez vztahu ke konkrétní sportovní činnosti s určitým vzdělávacím obsahem. Jednostranné zaměření jen na pohybový projev vede k hypertrofii specializované jednostrannosti, což je možné nazvat jako krátkozraká sportovní výchova. Proto Svoboda (1997, s. 18) konstatuje, že: cílem sportovní výchovy je adaptace na nároky sportovního života s úsilím o maximální výkon a s přispíváním k rozvoji osobnosti sportovce.

4.2 Úkoly sportovní výchovy

Jestliže je cílem sportu dosažení maximálního osobního výkonu v soutěži probíhající podle zásad fair play a pravidel daného sportu, cílem sportovní výchovy je pak harmonický rozvoj všech stránek osobnosti člověka. Z těchto cílů vyplývají *úkoly sportovní výchovy*:

1) *Osvojení potřebných vědomostí o sportu a sportovním životě* (odborně technických i taktických, hygienických atd.).
2) *Osvojení potřebných sportovních dovedností* – hlavně pohybových, motorických dovedností, ale i racionálních).
3) *Rozvoj fyzické zdatnosti* a pro daný sport účelných pohybových schopností.
4) *Utváření potřebných návyků* – životospráva, režim dne, hygiena.
5) *Rozvoj specifických schopností* – periferní vidění, složité rozhodovací procesy, složité reakce atd.
6) *Ovlivňování postojů sportovce* k činitelům sportovního života (k soupeři, rozhodčímu, tréninku atd.).

7) *Regulace interpersonálních vztahů ve sportovním kolektivu.*

8) *Všestranné působení na vlastnosti osobnosti každého sportovce* – jako jedince i jako člena společnosti (Svoboda, 1971).

4.3 Fair play – zásady a hrozby

Podle akademického slovníku „fair play" znamená „hra podle pravidel" respektive čisté jednání. Samo úsloví „fair play" má kořeny ve 12. století v Británii jako označení pro správné a dobré a dobré chování všeobecně (Svoboda, 1997).

V současné době vycházíme z Kódu sportovní etiky, který vydala Divize sportu Rady Evropy v roce 1993. Fair play je definována jako mnohem více než jen hra podle pravidel. Zahrnuje i koncepty přátelství, respektování druhých sportovců a chování vždy v duchu pravého sportu. Je definována jako způsob myšlení, ne pouze jako způsob chování. Součástí j i eliminace podvádění, používání nedovolených prostředků, dopingu, násilí (fyzického i slovního), vykořisťování, nerovnosti podmínek, nadměrné komercializace a korupce (Code of sport Ethics, s. 10 – 11 in Svoboda, 1997).

Jansa a Dovalil (2009) mluví o fair play, jakože: Pravidla ve sportu stanovují stejné výchozí podmínky pro všechny účastníky, za poctivé sportovní jednání se proto považuje dodržování pravidel. Znakem sportu je přitom soutěživost a snaha vítězit, nikoliv však za každou cenu. Fair play znamená zachovat se čestně i v situaci, kdy byla neoprávněně získána výhoda proti soupeři (např. rozhodnutí rozhodčího), pomoci soupeři v nesnázích i za cenu ztráty vlastního dobrého postavení v soutěži. Principy fair play jsou neodmyslitelnou součástí procesu sportovní výchovy.

Zásady chování fair play:

1. v soutěži bojuji čestně a podle pravidel

2. uznám, že soupeř je lepší, v cíli nebo po zápase mu podám ruku, vzdám mu tím čest

3. vítězství není důvodem k nadřazenosti

4. i poražený zaslouží uznání, není terčem posměchu, ani skrytého

5. soutěž má rovné podmínky pro všechny hráče či závodníky

6. v soutěži respektuji pokyny a nařízení rozhodčích a pořadatelů, řídím se jimi

7. chci vyhrát, ale nikoli však za každou cenu

8. diváci jsou součástí sportovní akce, potleskem vzdají čest vítězi i poraženému

9. férové sportovní chování je mi vlastní i v každodenních životních situacích

10. svým chováním jdu příkladem mladším sportovcům (www.olympic.cz).

Kód sportovní etiky a také Evropská charta sportu chápe sport jako hru, tak tomu kdysi také bývalo, ale je tomu tak i dnes? Možná, že mají pravdu ti, kdo tvrdí, že se původní myšlenka sportu ztratila ve sportu samotném, v podobě sportu dnešních dní, kdy se sportovci předvádějí, z nejrůznějších důvodů na sebe váží pozornost (ekonomické, prosazování sebe sama aj.). I neprofesionální sport se stal módou, něčím výjimečným, co ztrácí nebo již ztratilo svoji původní identitu dokonce, že není ani zdravý (infarkty, zranění, úmrtí) s dopingem jako vrcholem ledovce (Svoboda, 1997). Mluví se o krizi moderního sportu s alternativou „nejprve vítězství a potom morálka" (Stollenwerk in Hogenová, 1999, s. 180). Ve sportovním prostředí je požadována jakási *„zvenčí vnesená morálka"*, tj. stanovení přesných norem, striktní kontrola, tvrdé sankce, přičemž se očekává spolupráce společnosti (médií, politiků, vědců i publika). Problém je ovšem jinde. Jakékoli tlaky a snahy z venku mohou pomoci, jádro je ovšem ve vlastních pohnutkách jednání sportovce. Zásad fair play musí vyrůst z praxe sportu samotného, nestačí jen vědět, co je a není fair, ale je nutné v tomto duchu se projevovat a takové jednání také cvičit (Svoboda, 1992, s. 37).

5 Trenér

5.1 Profese a osobnost trenéra

I když si to mnozí lidé neuvědomují (někdy ani sami trenéři), práce trenéra je profesí pedagogickou a to velmi specifickou. Již od dob Pierra de Coubertina se na sport nenahlíží pouze jako na rozvoj fyzické výkonnosti, ostatně ve svém díle Pédagogie sportive z roku 1922 (in Svoboda, 2003) uvádí, že jestli pedagog, rodič nebo zkušený sportovec pomůže začínajícímu sportovci rozpoznat a překonat bariéru mezi fyzickým výkonem a psychickými faktory k němu potřebných, výrazně pak sport přispívá k ovlivnění morálních a sociálních rysů člověka. Podnítil tak potřebu zabývat se pedagogickými a psychologickými otázkami sportu a to byly i základy pro vývoj trenérské profese. Skutečným povoláním se ovšem trenérství stává až v době nejnovější (Svoboda, 2003).

Vývoj sportu přináší stále bohatší nabídku pohybových aktivit, sportovních disciplín, ale i odvětví. U nových sportů převládá snaha po originalitě, tvořivosti, prožitku a riskování s velmi silnou tendencí soutěžit a vyhrávat, společně se snahou zaujmout a nějakým způsobem se odlišovat od ostatních už jen tím jak zajímavý sport provozuji. V důsledku tohoto vývoje se mění požadavky na povolání spojená se zajištěním sportovních aktivit obyvatel, zejména na trenérské posty. Současný sport můžeme rozdělit z hlediska uplatnění tělovýchovných odborníků - trenérů na tři základní oblasti:

1) sport s cílem dosahování co nejlepších výkonů („klasické“ výkonnostní pojetí sportu),
2) sport s cílem udržení nebo posílení zdraví (týká se zvláště u střední a starší dospělé populace),
3) sport jako aktivní trávení volného času, prožívání neobyčejných emocionálních stavů, prožitků jako jsou obava, strach, vzrušení apod. (Kovář in Jansa a Dovalil, 2009).

V oblasti výkonového sportu se trenérská činnost diverzifikuje a vznikají další specializace v profesionálním i výkonnostním sportu spojené s rozvojem poznatků zejména z biologických a lékařských oborů, využitím moderních technologií a pomůcek, ale také z oborů pedagogicko - psychologického charakteru. Setkáváme se s trenérskými specializacemi, např. kouč týmu, kondiční specialista, trenér, videokouč atp., dochází k rozšiřování realizačních týmů a příprava nejlepších sportovců je týmovou činností nikoli jen interakcí

trenér-sportovec. V oblasti sportu orientovaného na zdraví vzniká poptávka specializací např. pro zdravotně oslabené (diabetici, hypertonici, obézní atp.). Existují též specialisté pro jednotlivé věkové skupiny (děti, mládež, senioři).

5.2 Osobnostní předpoklady práce trenéra

Kvalita práce každého člověka je závislá na mnoha faktorech, které ji ovlivňují. Nejdůležitější roli však zejména v práci s lidmi, hraje faktor osobnosti. Trenérská osobnost je nutným předpokladem růstu tréninkového procesu. Mimo to dovede „vtisknout skupině, se kterou pracuje tzv. svoji tvář - dovede vytvořit specifické klima, svoji školu" (Svoboda, 1997, s. 61). Studovat osobnost trenéra je velmi obtížné, na jedné straně se dá hovořit o teoretických předpokladech, jaký by měl trenér být – postavené na poznatcích o nárocích, jaké klade trenérská činnost na osobnost a na straně druhé o vlastnostech, jakými se trenéři v reálné praxi vyjadřují a jak se projevují (Svoboda, 1997).

5.3 Struktura faktorů osobnosti trenéra

Osobnost trenéra lze chápat jakou určitou strukturu různých faktorů, které se velkou měrou mohou podílet na formování osobnosti trenéra. Adamus et al. (1972) uvádí všechny typy faktorů, které jsou zastoupeny ve struktuře osobnosti, lze rozdělit do tří skupin:

1) vlastní znaky osobnosti (morálně-volní a psychické vlastnosti a schopnosti),
2) fyzické předpoklady (fyzické vlastnosti a schopnosti a pohybové dovednosti),
3) teoreticko-odborné vzdělání (úroveň vzdělání odborného v určitém sportovním odvětví a úroveň vzdělání pedagogického, psychologického, fyziologického apod.).

5.3.1 Vlastní znaky osobnosti

Dosud největší problémy jsou v oblasti znaků osobnosti. Postihnout znaky osobnosti trenéra, poukázat na významnost jednotlivých znaků, znamená nejprve stanovit kriteria úspěšnosti trenérovy práce a na tomto základě jednotlivé znaky analyzovat. Podle empirických výzkumů se jako důležité pro sportovní trenéry uvádějí tyto znaky:

1) emocionální stabilita,
2) ochota naslouchat autoritám, využít rady druhých,
3) přemýšlivost se smyslem pro organizaci, pořádek, plánovitost,
4) psychická vytrvalost,
5) touha být na vrcholu, potřeba úspěchu, snaha vynikat,
6) dobře vyvinutá uvědomělost, schopnost rozlišovat správné od nesprávného, schopnost uvědomovat si potřeby společnosti, schopnost využívání viny jako positivní motivační síly,
7) vůdcovské předpoklady,
8) důvěřivost, otevřenost, ochota dát příležitost druhému, aby důvěryhodnost prokázal,
9) jednání na nízké úrovni anxiozity, vysoký práh tolerance pro stresové situace,
10) tendence brát vinu na sebe,
11) potřeba vyjádřit agresi - stát za tím, čemu věřím (Adamus et al., 1972).

5.3.2 Fyzické předpoklady

Mezi fyzické předpoklady patří:

1. *pohybové vlastnosti a schopnosti* - obratnost, síla, rychlost, vytrvalost, kloubní pohyblivost, ohebnost, nervosvalová koordinace apod.
2. *pohybové dovednosti* - specifické dovednosti, získané v jednotlivých sportovních odvětvích.

Mezi pohybovými vlastnostmi a dovednostmi existuje vzájemná vazba. Získání pohybových dovedností je podmíněno pohybovými vlastnostmi a schopnostmi a naopak tyto jsou dále rozvíjeny větším rozsahem pohybových dovedností. Zvláštní úlohu hraje význam úrovně pohybové dovednosti. Souvisí se zaměřením trenéra na určité věkové období. U mladších cvičenců je třeba pro pochopení pohybu jeho bezvadné předvedení. Naopak u starších cvičenců s bohatšími pohybovými zkušenostmi, může postačit i dokonalé vysvětlení pohybu (Adamus et al., 1972).

5.3.3 Teoreticko odborné vzdělání

1. vzdělání pedagogické
2. vzdělání psychologické
3. vzdělání v oborech biologických
4. speciální odborné vzdělání v určitém sportovním odvětví

Je zřejmé, že převažující je vzdělání odborné. Ovšem pro správnou a plně efektivní aplikaci tohoto je bezpodmínečně nutná vysoká úroveň prvních tří kategorií vzdělání. Úroveň odborně teoretického vzdělání je závislá na úrovni sportovců, se kterými trenér pracuje. Se stoupající úrovní sportovců musí nutně stoupat úroveň trenéra. Jedním z velkých nedostatků trenérské práce bývá nedostatečná snaha po dalším vzdělávání, hledání a přebírání nových metod práce apod. Tyto tendence vyúsťují v rutinérství, které je jednou z příčin stagnace růstu sportovce (Buzek, 2007, s. 16).

Struktura osobnosti trenéra je tedy tvořena jednotlivými faktory, které jsou rozděleny do tří oblastí. Je pochopitelné, že jednotlivé faktory nemohou být u všech lidí na stejné úrovni. Osobnost je právě vyjádřena převahou určitých faktorů nad faktory ostatními. Přitom existuje možnost vzájemné kompenzace jednotlivých faktorů (Adamus et al., 1972).

5.4 Trenér - typologie pedagogických osobností

Zvažujeme-li, jaký by měl trenér být, či sledujeme-li, jací trenéři doopravdy jsou, hovoříme o *vlastnostech osobnosti*. V analytickém přístupu k osobnosti usilujeme o poznání jedince v množství znaků, které jsou všem lidem více méně společné. Takovéto vypočítávání všech vlastností, ať už pozitivních či negativních je velice nepřehledné. Hlavním nedostatkem typologií je však nízká komplexnost jednotlivých typů, většinou se dotýkají jen určité oblasti osobnosti (vztah k činnosti, ke sportovci atd.), nepostihnou celou osobnost (Svoboda 2003, s. 122). Bylo by žádoucí zjistit, jaké vlastnosti jsou pro jeho úspěch nutné a jaké jsou obvykle příčinou neúspěchu. Svoboda (2003) říká, že důležité vlastnosti jsou tyto:

- intelektuální úroveň,
- schopnost podněcovat,

- spravedlivost,
- trpělivost a porozumění,
- organizační schopnosti,
- zodpovědnost

Zajímavé typy sportovních trenérů stanovil Stránský (Adamus et al., 1972). Z hlediska pedagogického přístupu k obsahu tréninku rozlišuje:

- *typ vědecko-systematický*: teoreticky fundovaný, přístupný novým poznatkům, promyšleně jednajícím,
- *typ empirický*: vycházející z vlastních zkušeností, konzervativní, dovede však jednat s lidmi a organizovat činnost sportovců.

Z hlediska vedení soutěží a utkání pak určil typy:

- *taktický*: drží se přesného postupu a připravuje své svěřence i v chování pro předpokládané situace,
- *emocionální*: působí vždy na citovou stránku, aby udržel bojovnost, sebedůvěru a dobrou náladu v družstvu, dovede dobře regulovat vypjaté situace,
- *psychologický*: dovede kompletně zhodnotit sportovce a jejich výkyvy, určit faktory ovlivňující výkon.

Cílem typologií není kategorizace ani klasifikace, ale spíše orientace pro identifikaci začínajících trenérů.

5.5 Postoje

Protože jedním z hlavních bodů této diplomové práce je získávaní názorů a postojů trenérů, jeví se jako nezbytné ujasnit si, co to vlastně postoje jsou. Podle Psychologického slovníku (Hartl, 1993) jsou postoje určeny jako sklon ustáleným způsobem reagovat na předměty, osoby, situace a na sebe sama. Postoje jsou součástí osobnosti, jsou úzce spojeny především se zájmy osobnosti. Předurčují poznání a chápání, myšlení a cítění. Postoje si vytváří každý jedinec v průběhu celého svého života vůči různým otázkám a předmětům, se kterými se seznámí především díky vzdělání a sociálním vlivům, verbálně jsou vyjadřovány jako názor). Jinými slovy se dá postoj označit, jako připravenost k činu ve vztahu s určitým problémem nebo volbou. Hlavním důvodem, proč jsou dnes postoje intenzivně zkoumány, je

ten, že se podle nich ve velké části případů dá předvídat lidské chování. Podle Svobody (1971) jsou postoje jedním z výsledků socializace, člověk je získává v průběhu vývoje osobnosti ve společnosti, v níž žije, úzce souvisí s motivací a zájmy. Postoj lze označit jako předpoklad reagovat jistým způsobem na určitý podmět, myšlenku, osobu či situaci, nepatří k vrozeným motivačním strukturám. Ve sportovním prostředí se sportovec učí nejen dovednostem lokomočním, technickým a taktickým, ale přejímá i různé postoje k soupeři, rozhodčím, spoluhráčům, trenérovi. Právě trenér může mít kromě vlivu rodiny, party, školy, významný vliv na postoje sportovce (Svoboda, 1971). Postoje ve sportovním prostředí mohou často podávat velmi významné charakteristiky daného sportu a vypovídat o atmosféře a vyhraněnosti názorů v daném sportu. Postoje trenérů se projevují v několika různých oblastech sportovního života, tyto postoje nemusí být zcela nezávislé. (Svoboda in Hošek, 1974). Postoje jsou důležitou složkou komunikace, kromě toho, že je zaměřen na problém či volbu, zahrnuje v sobě i určitou míru intenzity, která je tvořena činiteli:

- *vnitřními* – potřeby, charakter, zájmy,
- *vnějšími* – malé sociální skupiny, kultura, rodina (Hayesová, 2000).

Existují dva způsoby, jak se dají postoje měřit. Říčan (2007) je vymezuje jako: buď je měřit kvantitativně (za pomoci škál) nebo obsahově, a to podle vztahu k hierarchii hodnot. Svoboda (1971) uvádí jiné dvě metody měření a především KSE – kategoriální systém postojů a také ADI – analýza didaktické interakce. Podle různých kritérií dělíme postoje na:

a) citové, poznávací,
b) kladné záporné,
c) verbální, neverbální,
d) skryté, zjevné,
e) silné, slabé,
f) soudržné, nesoudržné,
g) vědomé, nevědomé,
h) individuální skupinové,
i) stálé, proměnlivé aj. (Hartl, 1993).

Člověk se obecně chová rozumně a předvídatelně, bere v úvahu informace, které jsou mu dostupné a také důsledky svého jednání. Výsledky vyjadřujeme, když hovoříme o svých úmyslech, ty se formulují na základě dvou zdrojů, kterými jsou postoje člověka a jeho vnímání sociálních faktů. Aby člověk jednal ve shodě se svými vyjádřenými postoji, tyto dva

faktory se musí spojit. K tomu, abychom změnili postoj, se nás obvykle snaží někdo přesvědčit, tzn., že nám poskytuje informace, které mají k této změně dopomoci. Toto přesvědčování může být *verbální* nebo *implicitní* (hlavně reklama – objevuje se všude kolem nás tak, že si ani neuvědomujeme, že jsme neustále k něčemu přesvědčováni), (Říčan, 2007).

Vaněk (1984) charakterizuje zdroje, z nichž se postoje formují, uvádí čtyři základní zdroje:

- Specifické zkušenosti např. opakovaná sociální interakce s konkrétní osobou, která je hodnocena pozitivně, se může stát důvodem pozitivního postoje k ní.
- Sociální komunikace. Spousta postojů vzniká v důsledku komunikace s ostatními lidmi. Snadno pak můžeme přebírat jejich postoje, pokud jsou nám sympatické. Často se tak děje mezi rodinnými příslušníky.
- Nápodoba (imitace). Některé postoje vznikají na základě nápodoby ostatních jedinců, důvodem kromě sympatie může být i to, že jsou společensky více ceněny.
- Institucionální faktory. Spousta postojů může být odvozována díky velké sociální skupině, ve které se pohybujeme.

Každý postoj má tři základní složky: rozumovou (kognitivní), citovou a volní. Přítomností všech těchto složek se postoj liší od názoru, za který bývá často zaměňován. Názor má především složku poznávací (rozumovou), neboli je založen na určité vědomosti. Postoj má navíc složku emotivní a volní, což znamená, že je v něm dosažena tendence jednat v souhlasu se zaujatým postojem (Vaněk et al., 1984).

5.6 Úspěšnost trenéra a její předpoklady

Tak jako ve většině interakčních profesí je i v trenérské práci obtížné stanovit kritéria úspěšné osobnosti. Skutečnost, že ve výkonové společnosti i ve sportu je výkon považován za rozhodující, není překvapující, ten také patří k samé podstatě sportu. Teprve přemrštěné zdůrazňování vítězství, jako jediného kritéria posouzení sportovního výsledku přináší i úvahy jiného druhu. Vítězství za každou cenu nemůže být jediným cílem trenéra, to vede i k různým dobře známým nekorektním postupům. Jeho cílem vlastně ani není jen dosažení maximálního výkonu sportovce, ale dosažení výkonu způsobem, který v sobě zahrnuje nejen promyšlené, ale i korektní, fair cesty (Svoboda, 2003, s. 125). Na základě dlouhodobých zkušeností i výzkumu je možné vymezit podstatné charakteristiky úspěšného trenéra, ale ani jejich existence u konkrétní osobnosti nezaručuje, že trenér musí být úspěšný.

Než se člověk rozhodne pro trenérskou práci, měl by si uvědomit, že se hlavně jedná o práci s lidmi. Měl by si být jistý svým zájmem o obor a nezbytnou nutností je minimální sportovní zkušenost. Vlastní sportovní minulost, ať hráče či závodníka je vítána, avšak není podmiňujícím determinantem, aby se z člověka stal úspěšný trenér. Pro úspěšnou činnost by měl trenér vykazovat takové dispozice jako optimismus, životní energii, vstřícnost, zodpovědnost, emočni stabilitu, vůdcovské kvality, schopnost motivovat aj. Za nežádoucí jsou naopak považovány přezíravost a chladný vztah k lidem, samolibost, nepřípustnost kritiky vlastní osoby, neobjektivnost aj. Úspěšný trenér je vždy svými svěřenci vnímán jako příklad (vzor) a on sám musí permanentně pociťovat potřebu dále se vzdělávat, aby byl způsobilý přijímat nové i netradiční přístupy a vhodně tak reagovat na měnící požadavky. Měl by oplývat takovými vlastnostmi intelektu, jako bystrost, originálnost, tvořivost, plánovitost, operativnost, vytrvalost apod. (Jansa a Dovalil, 2009).

6 Význam kompetencí ve vzdělávání

Rychlý běh života dnešních dní klade na jedince stále vyšší nároky. A to zejména především díky rychlému vývoji technologií, rostoucí složitostí technických systémů, otevřenosti práce trhu, rozvojem informačních a komunikačních technologií. Základní vědomosti, které jsme nabyli studiem, mohou být v důsledku těchto pokroků života být nedostačující. Odborná kvalifikace je dnes nemyslitelná bez celoživotního vzdělávání v jakékoli profesi. V souvislosti s celoživotním vzděláním se v poslední době se velmi často diskutuje o rozvíjení klíčových kompetencích.

Kompetence zahrnují celé spektrum kompetencí přesahující hranice jednotlivých odborností, skládají se z různých schopností a jejich vzájemného ovlivňování. Získávají se především reflexivně, čímž je myšleno, propojování jednotlivých schopností. Jsou výrazem člověka chovat se přiměřeně v situaci, v souladu sám se sebou, tedy kompetentně.

Jak už bylo uvedeno, kompetence se skládají z rozlišných schopností. Ukazuje se, že v praxi jsou za nejdůležitější považovány tyto:

- Komunikace a kooperace
- Řešení problémů a tvořivost
- Samostatnost a výkonnost
- Odpovědnost
- Přemýšlení a učení
- Argumentace a hodnocení

Tyto kompetence nejsou od sebe navzájem izolované, různými způsoby se prolínají a lze je chápat a realizovat jako součást celkového procesu vzdělávání. Zmíněné schopnosti jsou pro potřeby učení a cvičení vymezeny na jednotlivé dovednosti, které je snazší pochopit a naučit se jim (srovnání Belz a Siegrist, 2001, Veteška a Tureckiová, 2008).

.

6.1 Kompetence trenéra

Kompetence můžeme uvažovat jako nadřazenou složku činností trenéra, dalo by se říci, že činnosti jsou praktickou složkou práce trenéra a jejich kvalita závisí na úrovni kompetencí trenéra. Kovář (in Jansa a Dovalil, 2009) se pokusil vymezit klíčové kompetence trenéra v souvislosti s jejich vzděláváním. Jedná se o vymezení trenérství v evropském pojetí.

Jako klíčové kompetence trenéra uvádí:

1. řízení a plánování
2. oborově didaktická kompetence
3. organizace
4. práce s informacemi a informačními technologiemi
5. komunikační a sociální kompetence
6. zpětná vazba a reflexe vlastní práce

Trenérská i jiná profese může být efektivně rozvíjena díky celoživotnímu vzdělání, získávání vědomostí, osvojování si nových dovedností. Praktickým uplatněním nově získaných informací pak získávat individuální zkušenost. Souhrnem těchto dovedností a zkušeností vznikají konkrétní kompetence pro činnost trenéra (Veteška a Tureckiová, 2008).

7 Vzdělávání trenérů

Tak, jak se rozvíjí oblast vrcholového sportu, vzrůstá i význam neorganizovaných pohybových aktivit a sportu. S tím je spojeno i zvýšení poptávky po vzdělání trenérů, cvičitelů, instruktorů, fyzioterapeutů v oblasti různých sportovních odvětví – tradičních, i nově vznikajících. Současná dynamika trhu práce a rychlý vývoj profesí zatím nevede v oblasti vysokoškolského vzdělávání tělovýchovných odborníků ke specializaci jednotlivých oborů a stále převládá konzervativnější přístup a univerzálnější vzdělání. Přesto nebo právě proto absolventi tělovýchovných oborů neměli dosud problémy s uplatněním na trhu práce stejně, stejně jako na pracovních úřadech nejsou registrována volná pracovní místa pro nezaměstnané s tělovýchovným vzděláním (Kovář in Jansa a Dovalil, 2009). Tyto názory se dají dokumentovat výsledky např. Jansa, Válková et al. (2008), kteří na základě výzkumného dotazníkového šetření (N=1 855 osob) došli právě k těmto závěrům.

Dá se říci, že dnešní praxe vyžaduje po trenérovi určité vzdělávací i odborně sportovní poznatky, přesto se však proti tomuto požadavku objevují argumenty, které jsou založeny na velmi dobrých výsledcích trenérů, kteří neprošli náročnějším pedagogickým vzděláním, nebo naopak na špatných výsledcích vzdělaných trenérů. Spor, zda je úspěch podmíněn pedagogicko-psychologickými vědomostmi nebo tvůrčí složkou osobnosti, je běžný v každé pedagogické práci. Svoboda (1997) hovoří o trenérství jako o praktické činnosti, ve které se osobnost trenéra, jeho schopnosti, vědomosti i vlastnosti uplatňují v komplexu. Ve svém díle mluví o osobnosti trenéra jako o ohnisku, ve kterém se rozhoduje o tom, zda se příprava a záměry trenéra uplatní v praxi. Zmiňuje i minulý přístup k trenérské profesi, na jehož základě trenérovi stačilo mít dostatek sportovních zkušeností. Tento přístup ve své práci diskutuje i Buzek (2007). Ten důrazně odmítá existenci přímé úměry mezi sportovní úrovní trenéra a odváděnou úrovní trenérské praxe. Zároveň přichází s jediným pravidlem, které lze vyslovit, a tím je alespoň nějaká vlastní sportovní minulost, která je nezbytná proto, aby se trenér mohl stát uznávanou osobnosti ve svém oboru. S tímto názorem koresponduje i Jansa s Dovalilem, kteří tvrdí: Vysoká výkonnost je jistě zejména pro začátek trenérské dráhy cennou devízou, a to zvláště při vedení mladých sportovců (trenér jako vzor). Ale není-li vlastní trenérská práce založena na koncepčních odborných i žádoucích mezilidsky vztahových základech, bývalá sportovní prestiž situaci nezachrání (Jansa a Dovalil, 2009). Svoboda (1997) ale upozorňuje na problémy, které s sebou může individuální pohled získaný z vlastních zkušeností, nést.

V současné době se setkáváme na evropském trhu práce s unifikací vzdělání, jako základu udělování mezinárodních trenérských licencí v rámci této spolupráce. Tématem se zabývají experti v rámci International Council of Coach Education ICCE (www.icce.com). Jejich snahou je návrh unifikovaných modelů včetně vytvoření pokynů pro identifikaci dvou hlavních standardních profesí sportovního trenéra s komponentami:

a) Trenér orientovaný na osoby participující ve sportu

- Trenér začátečníků (dětí, mládeže, dospělých)
- Trenér osob participujících ve sportu (rekreační sport)

b) Trenér výkonnostně orientovaných osob

- Trenér talentovaných sportovců (dětí, mládeže, dospělých)
- Trenér profesionálních sportovců

Vzhledem k charakteristikám povolání trenér a neustálému vývoji je důležitým předpokladem kvalitní práce celoživotní vzdělávání. Podle pojetí Evropské komise i Rady Evropy se vzdělávací systém skládá ze tří navzájem propojených složek formálního, neformálního a zkušenostního nebo také informačního vzdělávání (Kovář in Jansa a Dovalil, 2009).

7.1 Formální vzdělávání trenérů

Rozumíme tím všechny typy specializovaných programů odborného a profesního výcviku (licenčních kurzů) od nejnižší licence C (III. třída) až po licenci A (I. třída). Vzdělání je akreditováno MŠMT a zajišťují jej vybrané svazy a asociace, vysoké školy a některé soukromé subjekty. Jedná se vždy o strukturovaný vzdělávací systém.

7.2 Neformální vzdělávání trenérů

Není dosud v ČR zcela rozvinuto, není zatím vyžadováno sportovními svazy, ale jeví se jako potřebné. Zahrnuje doškolovací systém a vlastní vzdělávání pomocí krátkodobých či střednědobých kurzů vedoucí k osobnímu i sociálnímu rozvoji.

7.3 Zkušenostní nebo informační vzdělávání trenérů

Tímto termínem se rozumí vlastní sportovní kariéra spolu s dosavadní trenérskou praxí. Jedná se o souhrn životních zkušeností nabytých při práci a o poznatky získané samostudiem. Prostředí sportu je natolik specifické, že tato část systému má výrazně vyšší význam než u jiných povolání a často význam zásadní). Problémem se jeví, jak tuto část formalizovat. V současné době probíhají práce na zpracování metodiky akceptování předešlé kariéry do formálního vzdělávání trenérů. Některé svazy (např. ČSLH) udělují extraligovým hráčům automaticky licenci C.

Cílem tohoto rozdělení je, aby se jednotlivé vzdělávací etapy vzájemně inspirovaly a doplňovaly tak, aby dohromady tvořily rozvíjející se *proces celoživotního učení*, který umožní individuální i profesní rozvoj a zlepší tak celkový odvedený výkon trenéra.

Neformální vzdělávání má několik charakteristických rysů, podle kterých jej lze snadno rozpoznat:

- *dobrovolnost* – je jedním z hlavních znaků neformálního vzdělání, je založeno na jistém druhu partnerství mezi vedoucím vzdělávacího procesu a jeho účastníky,
- *sdílení zkušeností ve skupině* – hraje v konceptu neformálního vzdělávání podstatnou roli, klade důraz jak na individuální, tak na skupinovou formu vzdělávání, která bývá často mezigenerační a to celému procesu jenom pomáhá,

- *vlastní motivace* – společně s ochotou zapojit se do interakčních cvičení, kde máme možnost rozvíjet své dovednosti a sociální kompetence, patří mezi důležité rysy procesu neformálního vzdělávání,
- *flexibilita* – další charakteristický rys, kdy konkrétní aktivity lze adaptovat na aktuální potřeby účastníků a také na prostředí, ve kterém probíhají.

Cíle vzdělávacího procesu i program jsou vždy naplánovány, avšak metody, jak daných cílů dosáhnout, jsou velmi pestré a variabilní. Právo na chyby a učení se z nich, například reflexí nebo rozborem dané situace, je také charakteristickým rysem neformálního vzdělávání. Není nutné, aby na konci vzdělávacího procesu byl test a účast stvrzena diplomem, ačkoli uznávání výsledků neformálního vzdělávání a jeho certifikace je v současnosti velmi žhavé téma a diplomy, či osvědčení se zde stále častěji objevují. Velkou ambicí neformálního vzdělávání je, aby bylo přístupno všem, bez ohledu na sociální postavení ve společnosti, na absolvovanou praxi, či dosažené vzdělání v rámci formálního vzdělávacího systému (Kovář in Jansa a Dovalil, 2009).

Současné programy vzdělávání trenérů by měly obsahovat kombinaci následujících metod: trénink dovedností, metodická školení trenérů, individuální výuku, e-learning, distanční vzdělávání, pedagogickou praxi. Základními složkami výuky trenérů by měla být teoretická a praktická výuka včetně vlastní pedagogické praxe, velký důraz je kladen zejména získávání zkušenosti v zahraničí a na dodržování základních etických zásad. Struktura vzdělávání trenérů by měla reflektovat jejich předchozí vzdělání a kvalifikaci. Celoživotní vzdělávání a filozofie souvislého zdokonalování by měly být hlavními prioritami těchto vzdělávacích programů. Další vzdělávání by mělo být uznáváno a přijatelně ohodnoceno (Kovář in Jansa a Dovalil, 2009).

7.4 Podmínky trenérského povolání

Po rozpadu systému vrcholového sportu v České republice prudce klesl počet placených trenérských míst a to jak profesionálních (na plný úvazek), tak na částečný úvazek (volnočasoví pracovníci). K určitému zlepšení situace došlo po roce 1998, kdy byla obnovena tréninková centra mládeže a sportovní třídy. Kromě těchto pracovních míst, trenérských míst v resortních střediscích (MŠMT, MV, MO) a profesionálních klubech, jsou ostatní trenéři pracující ve sportu jako živnostníci. Tato situace velmi limituje kvalitu vzdělávání, neboť neexistuje.

7.5 Systémy zajišťující kvalitu vzdělávání

V České republice chybí centrální evidence licencí v oblasti sportu i jejich unifikace vzhledem k jednotlivým úrovním. Sportovní federace spolupracují na vyšší licenci A, B s vysokou školou tělovýchovného zaměření (FTVS UK, FTK UP a FSpS MU), licenci C si většinou zajišťují samy. Licenční vzdělání je rozděleno na část „vědeckého základu", zajišťují fakulty a oborové didaktiky – specializace garantovaná příslušnou federací, obojí je vymezeno hodinově, nicméně v současnosti prokazují specializace značné rozdíly v tematických plánech i kvalitě výuky. Všechny trenérské vzdělávací programy vycházejí z příslušných a mezinárodních kritérií.

7.6 Uznávání kvalifikace trenéra

V uznání kvalifikace (licence) trenérů hrají hlavní roli národní a mezinárodní federace. Použití jakéhokoli typu trenérského studijního programu v EU musí reflektovat specifické podmínky. Zatímco v oblasti vysokoškolského vzdělávání jsou tyto systémy propracovány, v oblasti uznávání kvalifikace trenérů je velmi žádoucí širší spolupráce mezi univerzitním a neuniverzitním sektorem, která zatím chybí. Přepracování systému uznávání kvalifikace trenérů by mělo navrhnout transparentní systém použitelný v celé EU, ale také v rámci různých sportů (Kovář in Jansa a Dovalil, 2009).

Tabulka č. 0, Navrhovaná struktura klasifikace trenérů

trenér	činnosti trenéra
Asistent trenéra (licence C)	asistuje zkušenějšímu trenérovi, uplatňuje metodické přístupy – zpravidla pod dohledem. Vede trénink pod dohledem zkušenějšího trenéra. Získává a upevňuje základní trenérské dovednosti.
Trenér začátečník (licence B)	Připravuje, vede a hodnotí trénink. Prokazuje základní trenérské dovednosti.
Trenér pokročilý (licence A)	Připravuje, vede a hodnotí pravidelné tréninky. Prokazuje pokročilé trenérské dovednosti.
Trenér-metodik (absolvent VŠ + licence A)	Připravuje, vede a hodnotí víceleté tréninky. Prokazuje pokročilé trenérské dovednosti, inovuje, vede.

7.7 Trenérská licence

Součástí procesu, během něhož se má trenérství stát stabilizovanou profesí je i získávání a obnovování trenérských licencí, které jsou pro vykonávání tohoto povolání nezbytné a mezinárodně platné. Licence pro jednotlivá specifická sportovní odvětví jsou vydávána a potvrzována sportovními federacemi. Trenérské licence budou základním kriteriem pro posouzení odborné způsobilosti trenérů. Žádoucí je i vznik profesní komory, která v oblasti trenérské profese chybí. Vydávání licencí sportovními federacemi, příslušný podpůrný vzdělávací systém a infrastruktura jejich zabezpečení bude postupně sjednocován pro všechny státy EU. Předpokládá se, že trenérská licence se stane závazným požadavkem pro vykonávání trenérské praxe na konkrétních stupních a postupem času bude nezbytná pro všechny druhy sportů ve všech zemích. Systém udělování trenérských licencí bude dále

diverzifikován podle typu práce a budou rozlišovány licence pro dobrovolné trenéry, pracovníka na částečný úvazek a profesionální trenéry.

7.8 Podmínky potřebné k získání jednotlivých licencí

7.8.1 Trenérská licence C

Trenérská licence C nebo také licence III. třídy, nejnižší možné trenérské vzdělání. Jednotlivé sportovní svazy jsou akreditovány MŠMT k tomu, aby jejich vybraní a vyškolení zaměstnanci školili „své" trenéry. Každý sportovní svaz či federace si v podstatě může určit, jaké předměty a v jakém rozsahu bude v rámci dané specializace muset žadatel splnit. Podmínkou pro získání je splnění předepsaných požadavků – absolvování školení (obecná a speciální část). Získání licence C umožňuje vykonávat dobrovolnou činnost v klubech a oddílech sdružených příslušným svazem (www.ftvs.cuni.cz).

7.8.2 Trenérská licence B

Trenérská licence B, případně licence II. třídy může být stále udělována příslušnými sportovními federacemi nebo příslušnými institucemi akreditovanými MŠMT. Školení probíhá ve dvou částech: obecná (35 hodin předmětů obecného vzdělání) a část speciální (předměty týkající se daného sportovního odvětví). Pro zájemce bez maturity je vypsáno (jen UK FTVS) speciální školení v podobě 50 hodin všeobecného základu (matematika, fyzika, chemie a biologie). Výuka by na sebe měla mezi jednotlivými stupni trenérského vzdělání logicky navazovat a měla by se přímo úměrně zvyšovat odbornost probírané látky. Získání trenérské licence B je podmíněno absolvováním školení v předepsaném rozsahu (obecná a specializovaná část) a vypracování závěrečné práce. Držitelé licence mohou na základě tohoto faktu získat živnostenský list a vykonávat profesionální trenérskou činnost. Licence B je minimální vzdělání, které musí mít všichni smluvní trenéři SCM (www.ftvs.cuni.cz).

7.8.3 Trenérská licence A

Je nejvyšší typ trenérské licence a její získání je podmínkou pro vykonávání funkcí vedoucích trenérů SCM a trenérů reprezentačních družstev. Licence A je dvouletý studijní obor probíhající pouze na VŠ se sportovním zaměřením (UK FTVS Praha, FTK UP Olomouc,

FSpS MU Brno). Podmínkou pro přijetí do tohoto kurzu na UK FTVS je úplné středoškolské vzdělání zakončené maturitou nebo udělení výjimky děkanem, popř. proděkanem pro studium na základě absolvování všeobecně vzdělávacího kurzu nahrazujícího maturitu (kurz je pořádán přímo na FTVS). V současné chvíli neexistuje obecný předpis, aby zájemci ze všech sportovních odvětí dostali unifikovaný počet hodin předmětů obecné části kurzu. Stejně tak v současné době nenajdeme předepsaný počet hodin etické výchovy pro trenéry. Záleží na daném sportovním svazu, kolik kterých předmětů je to správné množství pro zařazení do tematického plánu pro daný sport. Jinými slovy trenérské licence stejného stupně jsou mnohdy na velmi odlišné úrovni. Svazy se mnohdy i zdráhají tento „na míru" vytvořený tematický plán s procentuálním zastoupením jednotlivých předmětů pro daný sport zveřejnit. Určitou roli může hrát i fakt, že se jedná o jakési „know how" příslušného svazu, jaká je podle jejich názoru ta nejlepší struktura předmětů obecné části a svazy si nepřejí, aby se tyto informace zveřejňovaly (www.ftvs.cuni.cz).

7.9 Vstup do trenérské profese

Své názory na problematiku vzdělávání trenérů v rámci kvantitativně pojatého předvýzkumu realizovaného se záměrem získat první přehled o některých okolnostech vstupu do profese trenéra a působení v ní prezentovali na jaře 2006 Lazarová a Jůva (http://fsps.muni.cz/~lazarova/materialy/treneri). Podle nich k problematice trenérského vzdělávání můžeme přistupovat z celé řady aspektů. Mimo jiné k nim patří:

a) vymezení jednotlivých stupňů dosažených trenérským vzděláváním (např. u nás licence A, B, C, tzn. I., II. a III. třída; v Evropské unii je naopak snaha o sjednocení pěti stupňů trenérského vzdělání – trenér C, B, a A, diplomovaný trenér a pátý nejvyšší stupeň diplomovaný vědec v oblasti sportu nebo teorie tréninku,

b) kvantitativní vymezení trenérského vzdělávání (např. u nás rozsah 150 výukových hodin nutných pro licenci B, II. třídu, v Německu pro tutéž třídu 200 hodin),

c) institucionální zabezpečení trenérského vzdělávání (např. působnost sportovně zaměřených fakult univerzit a jejich trenérských škol při přípravě trenérů I. třídy),

d) podmínky nutné pro přijetí do dané úrovně trenérského vzdělávání (např. délka trenérské praxe, výsledky trenérské práce nebo požadavek ukončeného středoškolského vzdělání s maturitou pro druhou nejvyšší trenérskou kvalifikaci v daném sportovním odvětví, tzn. pro licenci B, II. třídu),

e) obsahová náplň trenérského vzdělávání (např. zastoupení anatomie, fyziologie, biomechaniky, psychologie, aj.),

f) didaktické aspekty samotného vzdělávacího procesu (např. poměr teoretických přednášek a spíše aktivizujících forem práce) ad.

Z obsahového hlediska bývá trenérské vzdělávání většinou rozděleno na část obecnou a speciální. V obecné části se tradičně v českých podmínkách věnuje pozornost jednotlivým „vyučovacím předmětům" (např. základy anatomie, fyziologie, biomechaniky, pedagogiky sportu, teorie sportovního tréninku, psychologie sportu, aj.), které v podstatě reflektují a aplikují jednotlivé vědní disciplíny. Speciální část se pak již zaměřuje na příslušnou specializaci, tzn. na konkrétní sport (Lazarová et al., 2006).

VÝZKUMNÁ ČÁST

8 Cíle, úkoly

Tato práce má za úkol získat, sledovat a zhodnotit názory a postoje trenérů na vybrané problémové otázky týkající se oblastí dnešního sportu, mezi něž patří např. doping, komercializace, koncept prosazování hvězd ve sportu aj.

Cílem práce je kromě vyhodnocení získaných odpovědí, také jejich následovné porovnání z hlediska příslušnosti trenéra mezi individuální nebo kolektivní sporty, v závislosti na pohlaví a také na věku jednotlivých trenérů. V dílčím pohledu se zaměřit na motivační důvody, které vedly k projevení zájmu o vyšší trenérské vzdělání (licence A a částečně B) a trenérskou činnost obecně, v závislosti na jejich současném povolání. Stejně tak se zaměřit, jaké aspekty vzdělávání jsou pro trenéry nejdůležitější a které naopak nejméně důležité.

8.1 Úkoly

1) Rozdělit podle kritérií (Kodým, 1985) dva typy sportů, které můžeme charakterizovat jako týmové (kolektivní) na jedné straně a individuální na straně druhé.
2) Popsat celkem 5 oblastí názorů a postojů trenérů v odpovědích dotazníku s rozlišením podle zmiňovaných kritérií (pohlaví, věk, individuální x kolektivní sport).
3) Rozdělit dotazované trenéry na dvě části dle věku a to na část do 35 let věku a na část nad 35 let.

9 Metodika výzkumného šetření

9.1 Metodika šetření

Hlavní metodologické šetření – metoda – dotazník „Trenér a dnešní sport" byl sestaven pro zjištění názorů, postojů trenérů různých sportů, který zahrnuje celkem 30 otázek:

- anamnestické údaje (věk, sport, pohlaví, vzdělání aj.),
- motivace k trenérské činnosti,
- vlastní hodnocení trenérství,
- determinanty (aspekty vzdělávání),
- předpoklady (schopnosti) pro trenérskou činnost aj.

9.2 Charakteristika souboru

Dotazník vyplňovali trenéři v rámci získávání licence A (a částečně i B a C) na UK FTVS v akademickém roce 2005/06 a 2006/07. Pod pojmem trenér dnes zahrnujeme velmi rozsáhlý okruh lidí, označujeme tak i zcela amatérské dobrovolníky, u nichž převládá organizátorská práce nad pedagogickým působením i profesionální, vysokoškolsky vyškolené odborníky s velkými zkušenostmi z praxe a rozsáhlými vědomostmi z potřebných vědních oborů. V současném systému je vybudována promyšlená struktura školení trenérů, v němž se usiluje o odborný růst trenérů dobrovolných i profesionálních po všech stránkách. V rámci tohoto systému jsou trenéři rozděleni do různých licencí. Největší počet trenérů je samozřejmě s nejnižší licencí. Trenéři této kategorie jsou mnohem více lidmi s občanským povoláním, nežli specificky orientovanými pedagogickými pracovníky. Trenéři s nejvyšší licencí jsou naopak naprostí profesionálové, kteří soustavným sebevzděláváním doplňují znalosti a zvyšují tak kvalifikovanost své práce. Dochází tak k zajímavé konfrontaci různých názorů stejné profese. Při výběru sportů jsme usilovali o to, abychom postihli především hlavní sporty, nejrozšířenější a to jak kolektivní (týmové), tak individuální, přičemž ke kolektivním (týmovým) sportům se přiřazovaly takové, které vyžadují předvídání, tvořivost, individuální rozhodování, týmovou spolupráci atd., např. tenis, fotbal, lední hokej, softbal, házená, golf aj. Nebránili jsme se ani zastoupení několika méně rozšířených sportovních odvětví, ovšem v menším počtu.

Dotazník, který byl pro tyto potřeby zkonstruován, obsahoval řadu otázek. Vybrané otázky měly postihnout tendence v procesu působení trenérské práce, které by umožnily analyzovat široké spektrum pohledu na současný sport, jeho negativní i pozitivní působení na osobnost sportovce a v neposlední řadě motivační důvody k získání vyšší trenérské licence. Ve specifické sféře, jakou je současný sport a v něm studium názorů trenérů, jsou postoje velmi charakteristické a někdy i ostře vyhraněné, proto přinášejí významná svědectví o atmosféře a dění ve sportu. Je možné je sledovat proto, že ve sportovním životě je řada standardních situací (režim tréninku, životospráva, sponzoring, odměňování aj.) společných pro většinu sportů i různých výkonnostních úrovní. Informace získané pomocí dotazníku mají ukázat na tendence v jednotlivých sportech a trenérských kategoriích. Dále jsme chtěli dosáhnout i toho, aby pomocí dotazníku bylo možné odlišit např. úspěšné trenéry a méně úspěšné a jak se liší jejich postoje z hlediska vzdělání, věku a pohlaví na obecnou problematiku jejich trenérského působení. Naším cílem nebyla nějaké klasifikace trenérů, ale zachytit jejich názory a postoje, které vzešly z jejich každodenního působení v oblasti sportu. Získaný soubor trenérů čítá celkem 402 mužů (z toho 222 trenérů kolektivních sportů a 180 trenérů individuálních sportů) a 136 žen (z toho 44 trenérek kolektivních sportů a 92 trenérek individuálních sport, dohromady tedy 538 trenérů (viz tabulka č. 1) z celkem 29 sportovních odvětví.

Tabulka č. 1 – Celkový počet respondentů

	muži	ženy	celkem
individuální	180	92	272
kolektivní	222	44	266
celkem	402	136	538

Celkový soubor dotazovaných trenérů byl rozdělen na dvě části, do 35 let a nad 35 let. Mezi trenéry muži bylo 105 trenérů individuálních sportů a 125 trenérů kolektivních sportů, celkem tedy 235 trenérů ve věku do 35 let, mezi ženami bylo 60 trenérek individuálních sportů a 30 trenérek kolektivních sportů, dohromady tedy 90 trenérek do věku do 35 let. Nad hranicí 35 let se nacházelo 75 trenérů individuálních trenérů a 97 trenérů kolektivních sportů, celkem 172 trenérů starších 35 let. Mezi ženami 32 trenérek individuálních sportů a 14 trenérek kolektivních sportů, celkem 46 uchazeček starších 35 let (viz tabulka č. 2).

Tabulka č. 2 – Počty respondentů spadajících do jednotlivých věkových kategorií

	Muži do 35 let	Ženy do 35 let	Muži nad 35 let	Ženy nad 35let
individuální	105 (19,52%)	60 (11,75%)	75 (13,94%)	32 (5,95%)
kolektivní	125 (23,23%)	30 (5,58%)	97 (18,03%)	14 (2,60%)
celkem	235 (42,75%)	90 (16,73%)	172 (31,97%)	46 (8,55%)

Soubor byl dále rozdělen podle charakteru trenérského působení na sporty kolektivní (týmové) a individuální (viz tabulka č. 3 a č. 4).

Tabulka č. 3 – Vyčlenění kolektivních (týmových sportů)

sporty kolektivní (týmové)		
	počet	**%**
Lední hokej	**75**	13,91
Fotbal	32	5,94
Softbal	4	0,74
Házená	44	8,16
Basketbal	20	3,71
Volejbal	5	0,93
Tenis	24	4,45
Golf	8	1,48
Lakros	5	0,93
Florbal	37	6,86

Tabulka č. 4 – Vyčlenění individuálních sportů

sporty individuální		
	počet	**%**
Paragliding	16	2,97
Turistika	1	0,19
Plavání	11	2,04
Veslování	14	2,60
Jóga	44	8,16
Taneční sporty	13	2,41
Bojové sporty	**86**	15,96
Cyklistika	19	3,53
Fitness	7	1,30
Lyžování	12	2,23
Squash	6	1,11
Triatlon	4	0,74
Gymnastika	4	0,74
Sportovní šerm	20	3,71
Atletika	7	1,30
Kulturistika	3	0,53
Sokol	3	0,56
Badminton	5	0,93
Stolní tenis	3	0,56

Vzniká nám tak několik kategorií trenérských pohledů (např. žena, trenérka individuálního sportu, nad 35 let a její názor atp.). Největší zájem o vyšší trenérskou licenci projevovali trenéři bojových sportů a ledního hokeje Mezi trenéry bylo nejvíce středoškolsky vzdělaných jedinců, celkem 372 (69,14%), následováni vysokoškoláky-absolventy jiného než tělovýchovného charakteru, celkem 103 (19,14%). Vysokoškolské vzdělání s tělovýchovným zaměřením dosáhlo 42 (7,8%) uchazečů a na úrovni základního vzdělání zůstalo 18 (3,34%) uchazečů trenérské licence (viz tabulka č. 5).

Tabulka č. 5 – Struktura dosaženého vzdělání

Vzdělání	individuální		kolektivní		celkem	celkem %
	muži	ženy	muži	ženy		
základní	8	2	8	0	18	3,35
střední	128	61	152	31	372	69,14
vysokoškolské (TV)	12	9	20	3	44	8,18
VŠ jiné	32	20	42	10	104	19,33

V tabulce č. 6 se nachází přehled skutečného zaměstnání uchazečů. Z celkového množství 538 dotazovaných trenérů se trenérské profesi věnuje 151 uchazečů o vyšší trenérskou licenci. Jako pracovník ve sportu se uvedlo 42 uchazečů, dále jsou zastoupeni podnikatelé a také učitelé, několik uchazečů uvádí jako své zaměstnání sektor veřejných služeb nebo dělnickou profesi. Celkem 150 respondentů si z navrhované škály zaměstnání nevybralo a jako své zaměstnání uvedli jiné (např. profesionální sportovci aj.).

Tabulka č. 6 – Výčet současného zaměstnání uchazečů

Zaměstnání	muži	%	ženy	%
učitel	39	9,7	22	16,18
trenér	120	29,85	31	22,79
dělník	17	4,23	1	0,74
pracovník ve sportu	32	7,96	10	7,35
podnikatel	62	15,42	11	8,09
v domácnosti	1	0,23	3	2,21
v důchodu	1	0,23	2	1,47
veřejné služby	25	6,22	11	8,09
jiné	105	26,12	45	33,09

9.3 Výsledky a diskuse

Anamnestické údaje respondentů byly velmi rozmanité a zabíraly průřez celou populací z pohledu věkového složení, dosaženého vzdělání, pohlaví, působením v daném sportovním odvětví, proto lze výsledky výzkumu do určité míry respektovat v co nejširším spektru trenérské populace, která se zabývá sportovním trenérstvím na profesionální nebo dobrovolné úrovni.

Výsledky práce jsou vymezeny vyhodnocením odpovědí na vybrané otázky dotazníku a porovnáním jednotlivých odpovědí podle předem vymezených kritérií uvnitř dotazované skupiny. Získání těchto odpovědí mělo pomoct k určení názorů a postojů trenérů na problémové otázky dnešního sportu. Nejdříve jsme vyhodnocovali odpovědi všech trenérů, kteří se zúčastnili našeho výzkumu, později bylo vybráno 6 problémových otázek. Každá otázka měla jistou strukturu hodnocení. Skládala se ze čtyř bodů:

1. Přesné znění otázky.
2. Důvod zařazení mezi zkoumané otázky.
3. Interpretace výsledků.
4. Diskuse.

V bodu jedna pro přesnost uvádíme přesné znění otázky, v bodu dva stručné odůvodnění zařazení otázky do zkoumaného souboru. Ve třetí části hodnocení každé otázky se zabýváme interpretací výsledků v podobě frekvenčních tabulek. Ke každé otázce byly vytvořeny dvě takové tabulky. Každá tabulka obsahovala rozlišení odpovědí z oblasti individuálních a kolektivních sportů a rozdělení na odpovědi mužského a ženského pohlaví jednotlivých sportů. Celý soubor byl pak rozdělen na skupinu trenérů do 35 let a nad 35 let, věková rozdělení skupiny nám mělo pomoci vyčlenit generační rozdíly v názorech a postojích na stejnou věc. Na závěr hodnocení každé otázky proběhla diskuse.

Náš předpoklad, že se hodnoty výzkumu budou poměrně výrazně lišit v odpovědích mužů a žen, lišících se také anamnestickými údaji (věk, vzdělání, zaměstnání) se v řadě údajů potvrdil. Stejně tak se několikrát projevilo věkové rozdělení zkoumaného souboru, kdy se projevila jistá názorová odlišnost determinována věkem. Průměrný věk trenérů byl relativně nízký – 34 let, ve výběru bylo 136 žen a 402 mužů. Zaměstnání byla někdy uváděna i dvě, nejvíce bylo trenérů, podnikatelů a učitelů, v rubrice „jiné“ byla i řada profesionálních sportovců.

Vzdělání převažovalo středoškolské, relativně hodně bylo i vysokoškoláků, kteří hledají další profesi či nechtějí svůj sport opustit. V otázkách týkajících se pozitivního či negativního vlivu komercializace panuje zřejmě podle míry profesionality trenérů shoda. Šokující názory trenérů panují v oblasti stanovení hranic tréninkového úsilí za účelem zvyšování sportovní výkonnosti. Získaly se cenné názory trenérů na vrcholový sport

s koncepcí prosazování hvězd a její vliv na mládež, kdy tzv. hvězdy mají značný vliv na chod dnešního výkonově orientovaného a do vysoké míry ekonomizovaného sportu.

Následující výsledky pomohly odhalit názorové odlišnosti trenérských postojů na problémová místa současného sportu.

Otázka č. 1

1) Přesné znění otázky:

„Komercializace vrcholového sportu je celosvětová, objevují se hodnocení pozitivní i velmi negativní – jak je tomu u nás, převažuje tu pozitivní (jako podpora rozvoje v širším měřítku, popularizace apod.) nebo jsou problémy s ryze obchodnickým přístupem ke sportu?" Dotazovaní měli na výběr a = pozitivní, b = negativní.

2) Důvod zařazení otázky:

Jelikož se komercializace sportu stala hybnou silou současného sportovního světa, pokládali jsme za nutné položit tuto otázku a zjistit tak názor trenérů na toto velmi ožehavé téma. Výsledky pomohly rozluštit ideové zaměření jejich působení ve sportu a výsledky odpovědí na tuto otázku se staly pomocným faktorem při určování názorů a postojů trenérů na současný sport.

3) Interpretace výsledků:

Tabulka č. 7 – Názory na komercializaci u trenérů mladších 35 let

Názory na komercializaci do 35 let	individuální		kolektivní	
	muži	ženy	muži	ženy
Pozitivní	50 (47%)	31 (52%)	71 (57%)	16 (53%)
Negativní	52 (49%)	28 (47%)	51 (41%)	14 (47%)
neodpověděli	4 (4%)	1 (1%)	3 (2%)	0 (0%)

Z tabulky č. 7 lze vyčíst, že trenéři individuálních sportů se v názorech skoro neliší, tzn., že polovina trenérů vnímá komercializaci ve sportu pozitivně a druhá polovina jako

negativní vliv. Stejně tak lze hovořit o trenérkách individuálních sportů. Mezi mužskými trenéry kolektivních (týmových) sportů převládá názor pozitivního vlivu, u zástupkyň z řad trenérek pak opět skoro vyrovnané názorové spektrum.

Tabulka č. 8 - Názory na komercializaci u trenérů starších 35 let

Názory na komercializaci nad 35 let	individuální		kolektivní	
	muži	ženy	muži	ženy
Pozitivní	46 (61%)	13 (41%)	58 (60%)	7 (50%)
Negativní	24 (32%)	11 (34%)	38 (39%)	7 (50%)
neodpověděli	5 (7%)	8 (25%)	1 (1%)	0 (0%)

V tabulce č. 8 je možné sledovat rozdílné postavení trenérů individuálních sportů k této otázce, kdy v poměru 2:1 převládají pozitivní hodnocení úrovně komercializace dnešního sportu, přibližně stejná bilance je i mužských trenérů kolektivních (týmových sportů). U trenérek – žen je pak možné, jak u individuálních, tak u kolektivních týmů, sledovat názorovou vyrovnanost. Z třiceti dvou trenérek plná čtvrtina na otázku neodpověděla.

4) Diskuse:

Z výsledků odpovědí na tuto otázku lze vyčíst názorovou rozdílnost dotazovaných trenérů ve skoro přesném poměru 1:1, mírná převaha pozitivních názorů na komercializaci se vyskytla mezi trenéry starších 35 let. Věkový faktor v této problematice hrál jen mizivou roli a lze se tak domnívat, že zmíněné výsledky jsou stejné v celé trenérské populaci, bez rozdílů věku a pohlaví. Zjištěný poměr zřejmě vypovídá o míře profesionality trenérského působení, míněno čím profesionálněji se trenér svou profesí zabývá, tím pozitivnější názory na komercializaci zastává, protože ví, že takový dnešní sport je a chce-li se svou trenérskou činností uživit, musí jej brát tak, jak je. Naopak trenér, který trenérskou profesi zastává pouze na poloviční úvazek nebo zcela dobrovolně, zaujímá ke komercializaci spíše negativnější postoj, neboť je zastáncem původních ideálů sportu. Velká absence odpovědí mezi trenérkami – ženami ve věku nad 35 let, může značit názorovou nerozhodnost nebo úplné neporozumění otázce. Celkové výsledky si lze vysvětlovat i tak, že díky nevhodné formulaci otázky, někteří trenéři nevěděli úplně přesně, na co jsou dotazováni a jednoduše si vybrali jednu z možností, což pak celé šetření zkresluje. Pro přesnější zjištění názorů a zmenšení možnosti diskutovat

při vyhodnocování odpovědí na tento problém by se v příštím šetření doporučovalo užití jiné, vhodnější formulace otázky na danou problematiku.

Otázka č. 2

1) Přesné znění otázky:

„Je pravda, že snaha zvítězit si žádá zvyšování výkonu a tím i zátěží, které mohou vést ke zranění i ohrožení života?" Jako možné odpovědi byla bipolární škála ano – ne.

2) Důvod zařazení otázky:

Podoba současného, především vrcholového sportu je koncipována zcela výkonově. Jak diváky, sponzory tak i nejbližší sportovcovo okolí zajímá zejména výkon (co nejnižší čas, co nejvyšší počet získaných bodů, co nejmenší počet chyb atd.). Neustálého výkonového zlepšení se nedá dosáhnout jinak než právě zmiňovaným zvyšováním zátěží v tréninku, které mnohdy jdou až za hranice sportovcových možností a velice často vedou k únavě, se kterou ruku v ruce přichází zranění, nejhorší možností může být ohrožení života.

3) Interpretace výsledků:

Tabulka č. 9 – Je pravda, že snaha zvítězit si žádá zvyšování výkonu a tím i zátěží, které mohou vést ke zranění i ohrožení života? Odpovídali trenéři mladší 35 let.

Zvyšování výkonu = možnost zranění Do 35 let	individuální		kolektivní	
	muži	ženy	muži	ženy
Ano	78 (74%)	49 (82%)	104 (83%)	27 (90%)
Ne	27 (21%)	10 (17%)	20 (16%)	2 (7%)
neodpověděli	1 (1%)	1 (1%)	1 (1%)	1 (3%)

V tabulce č. 9 vidíme naprostou názorovou převahu pozitivního hodnocení odpovědí na otázku. Rozdíly mezi pozitivním a negativním hodnocení nejsou tak markantní pouze u mužských trenérů individuálních sportů, ve všech ostatních případech převládá názor ano – snaha zvítězit si žádá zvyšování výkonu a tím i zátěží, které mohou vést ke zranění i hrožení

Otázka č. 3

1) Přesné znění otázky:

„Má vrcholový sport s koncepcí prosazování hvězd pozitivní vliv na mládež?" Možnost odpovědí opět bipolární škálou ano – ne.

2) Důvod zařazení otázky:

Téma této otázky je velice aktuální, protože sportovní hvězdy na veřejnost celkově působí každodenně velice vehementně. Ať už se jedná o rozhovory, dokumenty o sportovcích, reklamní kampaně firem, které si mohou dovolit největší hvězdy současného sportu zaplatit aj. Mladým nebo začínajícím sportovcům může fakt, že vyrůstají ve stejně chudinské čtvrti, jako kdysi dnes nejlépe placení sportovci, pomoct při výběru sportovního odvětví.

3) Interpretace výsledků:

Tabulka č. 11 - „Má vrcholový sport s koncepcí prosazování hvězd pozitivní vliv na mládež?" Názory trenérů do 35 let.

Prosazování hvězd do 35 let	individuální		kolektivní	
	muži	ženy	muži	ženy
Ano	87 (82%)	48 (80%)	104 (83%)	22 (73%)
Ne	16 (15%)	10 (17%)	21 (17%)	8 (27%)
neuvedli	3 (3%)	2 (3%)	0 (0%)	0 (0%)

V tabulce č. 11 vidíme, že u trenérů mladších 35 let naprosto převažuje názor, že prosazování hvězd ve vrcholovém sportu má pozitivní vliv na mládež. Opravdu jen mírně vyrovnanější jsou názory trenérek kolektivních sportů. Celkem pět trenérů individuálních sportů na tuto otázku neodpovědělo.

Tabulka č. 12 - „Má vrcholový sport s koncepcí prosazování hvězd pozitivní vliv na mládež?“ Názory trenérů nad 35 let.

Prosazování hvězd nad 35 let	individuální		kolektivní	
	muži	ženy	muži	ženy
Ano	61 (81%)	20 (63%)	81 (84%)	9 (64%)
Ne	14 (19%)	9 (28%)	15 (15%)	5 (36%)
neuvedli	0 (0%)	3 (9%)	1 (1%)	0 (0%)

Tabulka č. 12 vypovídá o názorech trenérů starších 35 let, zda vrcholový sport s koncepcí prosazování hvězd má pozitivní vliv na mládež. Z tabulky lze vyčíst názorovou rozdílnost mezi muži a ženami jak v kolektivních, tak individuálních sportech. Sice u obou kategorií převažuje odpověď „ano“, tedy projevení souhlasu s danou koncepcí, u trenérek jsou však možnosti odpovědí značně vyrovnanější.

4) Diskuse:

Myslíme si, že převaha souhlasných názorů sportovních trenérů na otázku č. 3 je logickým vyústěním současného stavu profesionálního sportu, pohledu veřejnosti, potažmo mládeže na něj. Všechno by bylo v pořádku, kdyby zmiňované hvězdy svých sportovních odvětví byly pouze kladným příkladem pro mládež. Není totiž výjimkou, kdy životní příběh zbožňovaného fotbalového hráče, který se dostal na pomyslný sportovní vrchol z nejnuznějších životních podmínek jen svou vlastní vůlí a pracovitostí dojímá miliony začínajících fotbalistů, milují ho, chtějí být jako on. Tentýž hráč ovšem může plnit stránky bulvárních plátků svými mimosportovními excesy (např. porušování životosprávy, užíváni drog aj.) nebo na sebe může upozornit svými přestupky proti pravidlům přímo na hřišti (nesportovní faul, diskutování s rozhodčím aj.). V takovém případě je jeho vliv diskutovatelný. Na jedné straně ovlivňuje mládež v pozitivním slova smyslu – díky němu se ke sportu dostanou, začínají trénovat, ale hned na té druhé vlastně mládež učí, jak by se při sportu chovat neměli. Myslíme si proto, že trenér mládeže by měl během svého trenérského působení na sportovní hvězdy upozorňovat, ne však dávat je za vzor se vším všudy, co dělají i mimo sportovní prostředí. Tzv. hvězdy sportovního nebe by si měly samy uvědomovat, že odpískáním konce zápasu jejich úloha nekončí. Tuto dvoustrannost vlivu sportovních hvězd si zřejmě více uvědomují trenérky nad 35 let, kdy svou větší názorovou vyrovnaností dávají najevo, že sportovcův vliv na mládež nemusí být vždy pozitivní.

Otázka č. 4

1) Přesné znění otázky:

„Není doping vlastně i podvod na divácích?“ Možné odpovědi opět ano – ne.

2) Důvod zařazení otázky:

Doping je velkým ne-li největším nešvarem současného sportu. Užívání nedovolených podpůrných prostředků, dopingu dnes již není výhradou pouze profesionálních sportovců, kteří jsou za stupeň své výkonnosti finančně i jinak odměňováni, ale dnes se s dopingem setkáváme i mezi zcela rekreačními sportovci. Proto trenéři všech výkonnostních kategorií mají možnost utvořit si na problematiku dopingu vlastní názor, více či méně inspirovaný skutečnou praxí. Vyhodnocené odpovědi na otázku č. 4 by mohly přinést zajímavé výsledky, jak vlastně trenéři doping vnímají v souvislosti s diváky, případně na názor, že sportovec užívající doping nepodvádí jen sám sebe, ale i sportovního fanouška.

3) Interpretace výsledků:

Tabulka č. 13 - „Není doping vlastně i podvod na divácích?“ Trenéři do 35 let.

Doping – podvod na divácích do 35 let	individuální		kolektivní	
	muži	ženy	muži	ženy
Ano	81 (76%)	48 (80%)	107 (86%)	24 (80%)
Ne	20 (19%)	11 (18%)	17 (13%)	6 (20%)
neuvedli	5 (5%)	1 (2%)	1 (1%)	0 (0%)

V tabulce č. 13 vidíme, že přibližně 1/4 trenérů do 35 let nepovažuje doping jako podvod na divácích. Zbylé 3/4 si myslí opak a považují doping jako podvod na divácích. Mezi trenéry individuálních sportů se pět trenérů k této otázce vůbec nevyjádřilo.

Tabulka č. 14 - „Není doping vlastně i podvod na divácích?“ Trenéři nad 35 let.

Doping – podvod na divácích nad 35 let	individuální		kolektivní	
	muži	ženy	muži	ženy
Ano	61 (81%)	21 (66%)	87 (90%)	13 (93%)
Ne	13 (17%)	4 (12%)	9 (9%)	1 (7%)
neuvedli	1 (1%)	7 (22%)	1 (1%)	0 (0%)

V tabulce č. 14 můžeme vidět, že naprostá většina trenérů nad 35 let považuje doping jako podvod na divácích. Mezi ženami – trenérkami individuálních sportů se z 28 dotazovaných, plná 1/4 k otázce nevyjádřila.

4) Diskuse:

Získané výsledky vypovídají spíše o tom, že většina trenérů se přiklání k názoru, že užívání dopingu je podvodem na divácích. Domníváme se tedy, že ta část trenérů, která odpověděla souhlasně, nemá s dopingem u svých svěřenců zkušenost. Stále se zde ale vyskytuje část dotazovaných trenérů (přibližně 1/4 - 1/5), která si myslí, že doping podvodem na divácích není. I když toto číslo není obrovské, nějaké zastoupení mezi trenéry má a nad tím je potřeba se zamyslet, i když ze zkušeností vyplývá, že někteří výkonnostně orientovaní sportovci, tudíž i trenéři jsou pro zvýšení výkonnosti schopni udělat téměř cokoli, není pak divu, že toto svoje počínání nevnímají jako podvod na divácích. Myslíme si, že i někteří diváci vnímají dopující sportovce méně jako podvod na sobě samých než někteří jiní. Někteří jdou na sportovní utkání především s cílem se pobavit, vidět nějaký rekord nebo alespoň nejlepší výsledek sezóny je pro ně takřka samozřejmostí, neděje-li se tak, odchází domů zklamaní s pocitem, že neviděli úplně všechno, za co zaplatili. Proto je možné se domnívat, že někteří trenéři jsou schopni povolit svému svěřenci dopovat už jen kvůli spokojenosti diváka a z toho plynoucího finančního přílivu (spokojený divák přijde příště zas a případně si koupí třeba triko s podobiznou svého oblíbence). Samozřejmě jsou i naprosto odlišné typy sportovních diváků, kteří s výše zmíněnými způsoby naprosto nesouhlasí. Poměrně vysoké číslo u trenérek individuálních sportů nad 35 let, které se objevuje u kolonky „neodpověděly“, může ledacos naznačovat. Domníváme se, že trenérky si buďto myslí, že dopování je podvod na divácích, ale při tom vědí o nedovolených podpůrných prostředcích u svých svěřenců, proto raději neodpověděly nebo nemají na celou věc vyhraněný názor a taktéž neodpověděly.

Otázka č. 5

1) Přesné znění otázky:

„Jaká je perspektiva komerčního sportování – vede zákonitě k růstu agresivity, násilí, nacionalismu atd.“ Možné odpovědi ano – ne.

2) Důvod zařazení:

Komerční sportování se stalo módním hitem posledních let. Stále více lidí aktivně sportuje a neváhá zaplatit za kvalitní dohled a vedení. S narůstajícím počtem hodin strávených tréninkem roste sportovcova chuť poměřovat se, soupeřit. Do velké míry záleží na trenérovi, jak zvládne vést svého svěřence v krizových situacích a jak dokáže ovládat jeho emoce.

3) Interpretace výsledků:

Tabulka č. 15 - „Jaká je perspektiva komerčního sportování – vede zákonitě k růstu agresivity, násilí, nacionalismu atd.“ Odpovědi trenérů do 35 let.

Komerční sport. – růst agresivity do 35 let	individuální		kolektivní	
	muži	ženy	muži	ženy
Ano	28 (26%)	9 (15%)	50 (40%)	15 (50%)
Ne	75 (71%)	49 (82%)	73 (58%)	14 (47%)
neuvedli	3 (3%)	2 (3%)	2 (2%)	1 (3%)

Tabulka č. 15 poukazuje na značnou názorovou neshodu v dotazovaném souboru do 35 let. Kromě žen – trenérek kolektivních sportů, kde jsou názory vyrovnané, ve všech ostatních dotazovaných skupinách převažuje odpověď ne, myšleno, že komerční sport nevede zákonitě k růstu agresivity, násilí, nacionalismu atd.

Tabulka č. 16 - Jaká je perspektiva komerčního sportování – vede zákonitě k růstu agresivity, násilí, nacionalismu atd.“ Odpovědi trenérů nad 35 let.

Komerční sport. – růst agresivity nad 35 let	individuální		kolektivní	
	muži	ženy	muži	ženy
Ano	37 (49%)	13 (41%)	45 (46%)	9 (64%)
Ne	37 (49%)	15 (47%)	51 (53%)	4 29%)
neuvedli	1 (2%)	4 (12%)	1 (1%)	1 (7%)

V tabulce č. 16 máme možnost sledovat vzácnou názorovou rovnost trenérů a trenérek nad 35 let. Takřka ve všech dotazovaných kategoriích panuje téměř shoda mezi oběma možnými odpověďmi. Pouze kolektivních trenérek – žen se názory rozcházejí v poměru 2:1 ve prospěch kladného hodnocení.

4) Diskuse:

Je velice zajímavé porovnávat tyto dva získané soubory. Zatímco skupina trenérů do 35 let odpovídala vesměs negativně, ve smyslu, že komerční sportování nevede k růstu agresivit, násilí, nacionalismu atp., na rozdíl od skupiny trenérů starších 35 let, kde je názorové spektrum mnohem vyrovnanější. I přes spíše negativní postoje mezi mladšími trenéry můžeme pozorovat jistou rozdílnost uvnitř této skupiny, totiž mezi trenéry individuálních a kolektivních sportů, z toho lze usuzovat jisté názorové neshody mezi trenéry obou sportovních skupin. Myslíme si, že ty mohou být dány jistými odlišnostmi v přístupu ke svému sportu, kdy u kolektivních (týmových) sportů je mnohem více kontaktních situací a hra (zábava) velice rychle a často i nechtěně sklouzne k potyčce a projevům agresivního či nesportovního chování. Opět zde platí, že trenér všech výkonnostních skupin má v rukou výborný prostředek, jak svěřence na takové situace připravit, případně jim i předcházet.

Otázka č. 6

1) Přesné znění otázky…

„Zaškrtněte (jeden) nejdůležitější důvod, který vás vede k získání vyšší trenérské kvalifikace:“

2) Důvod zařazení:

Důvod zařazení této otázky do souboru zkoumaných odpovědí je zcela zřejmý. Získání motivačních důvodů pro zvýšení vzdělání v trenérské oblasti je jeden ze základních faktů, který nám pomohl při určování trenérských postojů a vztahů k dnešnímu sportu a trenérské práci.

3) Interpretace výsledků:

Tabulka č. 17 – „Zaškrtněte (jeden) nejdůležitější důvod, který Vás vede k získání vyšší trenérské kvalifikace.“ Do 35 let.

Nejdůležitější důvod k získání vyšší tr. kval. Do 35 let	individuální		kolektivní	
	muži	ženy	muži	ženy
Trénovat sportovce vyšší úrovně	7 (8%)	2 (3%)	26 (21%)	0 (0%)
Obohatit své vědomosti	49 (46%)	30 (50%)	58 (46%)	14 (47%)
Přispět ke zvýšení sportovní úrovně	27 (25%)	16 (27%)	27 (21%)	12 (39%)
Kapacita lépe působit na sportovce	10 (9%)	6 (10%)	9 (7%)	2 (7%)
Získat více peněz	1 (1%)	0 (0%)	1 (1%)	0 (0%)
Jiné	11 (10%)	4 (7%)	1 (1%)	0 (0%)
Neuvedli	1 (1%)	2 (3%)	3 (3%)	2 (7%)

Tabulka č. 17 nás informuje o motivačních důvodech trenérů do 35 let k získání vyšší trenérské *třídy*. Nejčastěji uváděný důvod bylo obohatit své vědomosti a to ve všech dotazovaných skupinách. Jako druhý nejčastější důvod trenéři uváděli přispění ke zvýšení sportovní úrovně. Zajímavý fenomén se vyskytuje mužských trenérů kolektivních sportů, kde plná čtvrtina trenérů spadajících do této skupiny uvedla jako hlavní motivační důvod trénovat sportovce vyšší úrovně.

Tabulka č. 18 - „Zaškrtněte (jeden) nejdůležitější důvod, který Vás vede k získání vyšší trenérské kvalifikace." Nad 35 let.

Nejdůležitější důvod k získání vyšší tr. kval. Nad 35 let	individuální		kolektivní	
	muži	ženy	muži	ženy
Trénovat sportovce vyšší úrovně	6 (8%)	0 (0%)	22 (23%)	0 (0%)
Obohatit své vědomosti	48 (65%)	29 (91%)	50 (52%)	11 (79%)
Přispět ke zvýšení sportovní úrovně	13 (17%)	3 (9%)	15 (15%)	2 (14%)
Kapacita lépe působit na sportovce	7 (9%)	0 (0%)	10 (10%)	1 (7%)
Získat více peněz	0 (0%)	0 (0%)	0 (0%)	0 (0%)
Jiné	1 (1%)	0 (0%)	0 (0%)	0 (0%)
Neuvedli	0 (0%)	0 (0%)	0 (0%)	0 (0%)

V tabulce č. 18 pozorujeme, jaké motivační důvody k získání vyšší trenérské kvalifikace uváděli trenéři nad 35 let. Opět největší zastoupení měla možnost obohatit své vědomosti, následována možností přispět ke zvýšení sportovní úrovně. Opět u mužských kolektivních sportů značnou část odpovědí zahrnovala možnost trénovat sportovce vyšší úrovně. Všichni trenéři své důvody uvedli.

4) Diskuse:

Podle získaných trenéry vyplněných odpovědí na otázku zjištění nejdůležitějšího motivačního důvodu pro získání vyšší trenérské kvalifikace více jak polovina dotazovaných uvedla možnost obohatit své vědomosti, což hovoří o značné chuti a zájmu trenérů sebevzdělávat se. Druhým nejčastěji uváděným důvodem byla možnost přispět ke zvýšení sportovní úrovně, což se jeví jako zajímavý faktor při formování trenérských postojů. V obou věkových skupinách tedy do 35 let a nad 35 let a to mezi muži – trenéry kolektivních sportů se jako třetí nejčastější důvod ke zvýšení trenérské odbornosti objevovala možnost trénovat sportovce vyšší úrovně. Tyto zjištěné fakty značí věkovou nezávislost na motivační důvody při rozhodování o trenérském sebevzdělávání. Motivační důvody se nelišily ani mezi pohlavími porovnávaných skupin, nelze než konstatovat, že ani pohlaví žádným způsobem neovlivňuje určování motivačních důvodů pro výběr trenérského sebevzdělávání. Všechny tři nejvíce uváděné motivační důvody značí značný zájem trenérů o rozvoj úrovně sportovního prostředí.

9.4 Závěry

Diplomová práce je věnována souboru trenérů (n= 538) tzv. týmových (kolektivních) i individuálních sportů, kteří procházeli vzdělávacím kurzem licence A (částečně i B a C) v letech 2005/06 a 2006/07 na UK FTVS v rámci celoživotního vzdělávání. Naším cílem bylo zjistit názory a postoje a trenérů na problémy současného sportu. Tyto názory a postoje trenérů jsme zjišťovali dotazníkem – Současný trenér a sport, který byl upraven do konečné verze, ve které obsahoval 30 otázek a zahrnoval – anamnestické údaje (věk, pohlaví, vzdělání aj.), motivaci k trenérské činnosti, vlastní hodnocení trenérství, determinanty trenérského vzdělání aj.

Z hlediska vzdělání převažují z 70% středoškoláci, 25% tvoří vysokoškoláci. Mezi uvedenými aktuálními zaměstnáními trenérů převažovalo povolání trenéra a také podnikatele, velká část trenérů uvedla položku jiné, pod kterou se mnohdy skrývalo označení profesionální sportovec. Průměrný věk trenérů dosahoval necelých 34 let. Podrobněji analyzujeme položky dotazníku týkajících se problematiky současného sportu, jako jsou komercializace ve sportu, přeceňování úspěchů i za cenu zranění, úlohu sportovních hvězd, doping jako podvod na divácích, perspektiva komerčního sportování a také nejdůležitější uváděné motivační důvody k získání vyšší trenérské kvalifikace. Získané odpovědi nám díky rozdělení trenérů do několika skupin: trenéři kolektivních a individuálních sportů, ženy a muži a trenéři do 35 let a nad 35 let umožnily odpovědi porovnávat a tím získávat názory a postoje odlišných trenérských podskupin.

Ze získaných výsledků vyplívá, že trenéři si téměř shodně negativní vlivy dnešního sportu uvědomují. Velmi zajímavým zjištěním bylo, že trenéři uvažují o vrcholném sportovním úspěchu jako o nutné devastaci organizmu. Kdo jiný než trenér by měl dbát na harmonický rozvoj jedince a znát správné cesty a metody k tomuto rozvoji s vyloučením zranění. V názorovém rozporu byli dotazovaní trenéři především v otázce týkající se komerčního sportu a jeho vlivu na agresivitu a násilí. To mohlo být dáno především nepochopením významu komerční sport. Snad jediným pozitivním zjištěním byl fakt, že trenéři byli motivování získání vyšší licence, kvůli rozšíření vědomostí. Proto se domníváme, ž by bylo dobré v oblasti vzdělávání věnovat určitou časovou dotaci kurzu i etickým a morální hodnotám sportu.

10 Bibliografie

1. Adamus, M. et al.: *Pedagogika pro cvičitele a trenéry.* Praha: Olympia, 1972.
2. Belz, H., Siegrist, M.: *Klíčové kompetence a jejich rozvíjení.* Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-479-6
3. Beppu, A. et al.: *A Four – country Study of the Training for Sports Coaches in Australia, Canada, the United Kingdom and Japan.*Ósaka: University of Health and Sport Science, 1993.
4. Buzek, M. et al.: *Trenér fotbalu „A"*, Praha, 2007. ISBN 978-80-7376-032-8 s. 7, 16, 57-58
5. Čáslavová, E.: *Management v tělesné výchově a sportu.* Praha: Karolinum, 2003. ISBN 80-246-0050-1
6. Dovalil, J. et al.: *Výkon a trénink ve sportu.* Praha: Olympia, 2002, ISBN 80-7033-760
7. Dovalil, J. et al.: *Olympismus*, Praha: Olympia, 2004, ISBN 80-7033-871-7
8. Fajfer, Z.: *Trenér fotbalu mládeže (6-15let.)* Praha: Olympia, 2005. ISBN 80-7033-933-0
9. Hartl, P.: *Psychologický slovník.* Praha: Budka, 1993. ISBN 80-90-1549-0-5
10. Hayesová, N.: *Základy sociální psychologie.* Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-415-X
11. Hnízdil, J.: *Doping, aneb zákulisí vrcholového sportu.* Praha: Grada, 2000. ISBN 80-7169-776-1
12. Hogenová, A.: *Etika a sport.* Praha: Univerzita Karlova, 1997. ISBN 80-7184-499-3 s. 102
13. Hogenová, A.: *Filosofie sportu.* Praha: Univerzita Karlova, 1999. ISBN 80-86317-02-1. s. 180
14. Hošek, V.: *Studie osobnosti ve sportu.* Praha: Univerzita Karlova, 1974.
15. Hošek, V.: *Psychologie odolnosti.* Praha:Univerzita Karlova, 1997. ISBN 80-7066-976-4

16. Hošek, V., Jansa, P.: *Sport a kvalita života-celofakultní seminář společenskovědní sekce.* Praha: Univerzita Karlova, Fakulta tělesné výchovy a sportu, 2002. ISBN 80-86317-21-8

17. Choutka, M.: *Sportovní trénink.* Praha: Olympia, 1991.

18. Jansa, P., Kovář, K.: Názory a postoje trenérů ve vybraných sportech. In *Současný sportovní trénink.* Praha: Univerzita Karlova, Fakulta tělesné výchovy a sportu, 2008. ISBN 978-80-7376-079-3

19. Jansa, P., Válková, H. et al.: *Uplatnění absolventů stud. programu Tělesná výchova a sport na trhu práce v České republice.* Praha: Univerzita Karlova v Praze, Fakulta tělesné výchovy a sportu, 2008. ISBN 978-80-86317-57-1

20. Jansa, P., Dovalil, J et al.: *Sportovní příprava.* Praha: Q-Art, 2009, ISBN 978-80-903280-9-9

21. Kodým, M.: *Psychologická typologie sportu.* Praha: Olympia, 1985.

22. Lazarová, B. et al.: *Cesty dalšího vzdělávání učitelů.* Brno: Paido, 2006. ISBN 80-7315-114-6

23. Macák, I., Hošek, V.: *Psychologie tělesné výchovy a sportu.* Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1989.

24. Nakonečný, M.: *Základy psychologie osobnosti.* Praha: 1993. ISBN 80-85603-35-9

25. Nekola, J.: *Doping a sport.* Praha: Olympia, 2000. ISBN 80-7033-137-2

26. Nekola, J.: *Prevence dopingu ve sportu.* Praha: Univerzita Karlova v Praze, Fakulta tělesné výchovy a sportu, 2007. ISBN 978-80-86317-56-4

27. Rychtecký, A., Fialová, L.: *Didaktika školní TV.* Praha: Karolinum, 2004. ISBN 80-7184-654-7

28. Říčan, P.: *Psychologie osobnosti-obor v pohybu.* Praha: Grada, 2007. ISBN 978-80-247-1174-4

29. Schwarzer, J.: Diplomová práce: *Doping na olympijských hrách.* Praha: 2009.

30. Slepička, P.: *Sportovní diváctví: rozbor negativních jevů na stadionech, prevence proti divákým výstřelkům.* Praha: Olympia, 1990. ISBN 80-7033-012-0

31. Světový antidopingový kodex, s. 17 – 18.

32. Svoboda, B.: *Sport a výchova-pedagogicko-psychologické základy sportu.* Praha Olympia, 1971. s. 17.

33. Svoboda, B. *Psychologie sportovních her.* Praha: Olympia, 1986.

34. Svoboda, B.: *Kapitoly z pedagogiky pro studující TV.* Praha: Karolinum, 1992. ISBN 80-7066-503-3. s. 37.

35. Svoboda, B.: *Stručná pedagogika sportu.* Praha: Karolinum, 1997. ISBN 80-7184-325-3 s. 17-18, 61.

36. Svoboda, B.: *Trenéři a současný sport.* Tělesná Výchova a Sport Mládeže. č. 1., 1998.

37. Svoboda, B.: *Pedagogika sportu.* Praha: Karolinum, 2003. ISBN 80-246-0156-7 s.122, 125.

38. Vaněk, M. et al.: *Psychologie sportu.* Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1984.

39. Veteška, J., Tureckiová, M.: *Kompetence ve vzdělávání.* Praha: Grada, 2008. ISBN 978-80-297-1770-8

.

Internetové zdroje:

1. http://fsps.muni.cz/~lazarova/materialy/treneri
2. http://www.icce.com
3. http://www.ftvs.cuni.cz
4. http://www.wada-ama.org/en/dynamic.ch2?pageCategory.id=253
5. http://www.olympic.cz

11 Seznam příloh

Tabulka č. 0 - Navrhovaná struktura klasifikace trenérů

Tabulka č. 1 - Celkový počet respondentů.

Tabulka č. 2 - Počty respondentů spadajících do jednotlivých kategorií.

Tabulka č. 3 - Vyčlenění kolektivních (týmových) sportů.

Tabulka č. 4 - Vyčlenění individuálních sportů.

Tabulka č. 5 - Struktura dosaženého vzdělání.

Tabulka č. 6 - Výčet současného zaměstnání uchazečů.

Tabulka č. 7 - Názory na komercializaci. Trenéři do 35 let.

Tabulka č. 8 - Názory na komercializaci. Trenéři nad 35 let.

Tabulka č. 9 - Je pravda, že snaha zvítězit si žádá zvyšování výkonu a tím i zátěží, které mohou vést ke zranění i ohrožení života? Trenéři do 35 let.

Tabulka č. 10 - Je pravda, že snaha zvítězit si žádá zvyšování výkonu a tím i zátěží, které mohou vést ke zranění i ohrožení života? Trenéři nad 35 let.

Tabulka č. 11 - Má vrcholový sport s koncepcí prosazování hvězd pozitivní vliv na mládež? Trenéři do 35 let.

Tabulka č. 12 - Má vrcholový sport s koncepcí prosazování hvězd pozitivní vliv na mládež? Trenéři nad 35 let.

Tabulka č. 13 - Není doping vlastně podvod na divácích? Trenéři do 35 let.

Tabulka č. 14 - Není doping vlastně podvod na divácích? Trenéři nad 35 let.

Tabulka č. 15 - Jaká je perspektiva komerčního sportování? Vede zákonitě k růstu agresivity, násilí, nacionalismu apod. Názory trenérů do 35 let.

Tabulka č. 16 - Jaká je perspektiva komerčního sportování? Vede zákonitě k růstu agresivity, násilí, nacionalismu apod. Názory trenérů nad 35 let.

Tabulka č. 17 - Nejdůležitější důvod pro získání vyšší trenérské kvalifikace. Do 35 let.

Tabulka č. 18 - Nejdůležitější důvod pro získání vyšší trenérské kvalifikace. Nad 35 let.

Graf č. 1 - Počet dopingových případů na LOH.

Graf č. 2 - Počet dopingových případů na ZOH.

Anketa – Trenér a současný sport, 1. strana

Anketa – Trenér a současný sport, 2. strana

12 Přílohy

Tabulka č. 0 – Navrhovaná struktura klasifikace trenérů

trenér	**činnosti trenéra**
Asistent trenéra (licence C)	asistuje zkušenějšímu trenérovi, uplatňuje metodické přístupy – zpravidla pod dohledem. Vede trénink pod dohledem zkušenějšího trenéra. Získává a upevňuje základní trenérské dovednosti.
Trenér začátečník (licence B)	Připravuje, vede a hodnotí trénink. Prokazuje základní trenérské dovednosti.
Trenér pokročilý (licence A)	Připravuje, vede a hodnotí pravidelné tréninky. Prokazuje pokročilé trenérské dovednosti.
Trenér-metodik (absolvent VŠ + licence A)	Připravuje, vede a hodnotí víceleté tréninky. Prokazuje pokročilé trenérské dovednosti, inovuje, vede.

Tabulka č. 1 – Celkový počet respondentů

	muži	ženy	celkem
individuální	180	92	272
kolektivní	222	44	266
celkem	402	136	538

Tabulka č. 2 – Počty respondentů spadajících do jednotlivých věkových kategorií

	Muži do 35 let	Ženy do 35 let	Muži nad 35 let	Ženy nad 35let
individuální	105 (19,52%)	60 (11,75%)	75 (13,94%)	32 (5,95%)
kolektivní	125 (23,23%)	30 (5,58%)	97 (18,03%)	14 (2,60%)
celkem	235 (42,75%)	90 (16,73%)	172 (31,97%)	46 (8,55%)

Tabulka č. 3 – Vyčlenění kolektivních (týmových sportů)

sporty kolektivní (týmové)		
	počet	**%**
Lední hokej	**75**	13,91
Fotbal	32	5,94
Softbal	4	0,74
Házená	44	8,16
Basketbal	20	3,71
Volejbal	5	0,93
Tenis	24	4,45
Golf	8	1,48
Lakros	5	0,93
Florbal	37	6,86

Tabulka č. 4 – Vyčlenění individuálních sportů

sporty individuální		
	počet	**%**
Paragliding	16	2,97
Turistika	1	0,19
Plavání	11	2,04
Veslování	14	2,60
Jóga	44	8,16
Taneční sporty	13	2,41
Bojové sporty	**86**	15,96
Cyklistika	19	3,53
Fitness	7	1,30
Lyžování	12	2,23
Squash	6	1,11
Triatlon	4	0,74
Gymnastika	4	0,74
Sportovní šerm	20	3,71
Atletika	7	1,30
Kulturistika	3	0,53
Sokol	3	0,56
Badminton	5	0,93
Stolní tenis	3	0,56

Tabulka č. 5 – Struktura dosaženého vzdělání

Vzdělání	individuální		kolektivní		celkem	celkem %
	muži	ženy	muži	ženy		
základní	8	2	8	0	18	3,35
střední	128	61	152	31	372	69,14
vysokoškolské (TV)	12	9	20	3	44	8,18
VŠ jiné	32	20	42	10	104	19,33

Tabulka č. 9 – Je pravda, že snaha zvítězit si žádá zvyšování výkonu a tím i zátěží, které mohou vést ke zranění i ohrožení života? Odpovídali trenéři mladší 35 let.

Zvyšování výkonu = možnost zranění Do 35 let	individuální		kolektivní	
	muži	ženy	muži	ženy
Ano	78 (74%)	49 (82%)	104 (83%)	27 (90%)
Ne	27 (25%)	10 (17%)	20 (16%)	2 (7%)
neodpověděli	1 (1%)	1 (1%)	1 (1%)	1 (3%)

Tabulka č. 10 - Je pravda, že snaha zvítězit si žádá zvyšování výkonu a tím i zátěží, které mohou vést ke zranění i ohrožení života? Odpovídali trenéři starší 35 let.

Zvyšování výkonu = možnost zranění Nad 35 let	individuální		kolektivní	
	muži	ženy	muži	ženy
Ano	66 (88%)	23 (72%)	81 (84%)	13 (93%)
Ne	9 (12%)	5 (15%)	16 (16%)	1 (7%)
neodpověděli	0 (0%)	4 (13%)	0 (0%)	0 (0%)

Tabulka č. 11 - „Má vrcholový sport s koncepcí prosazování hvězd pozitivní vliv na mládež?“ Názory trenérů do 35 let.

Prosazování hvězd do 35 let	individuální		kolektivní	
	muži	ženy	muži	ženy
Ano	87 (82%)	48 (80%)	104 (83%)	22 (73%)
Ne	16 (15%)	10 (17%)	21 (17%)	8 (27%)
neuvedli	3 (3%)	2 (3%)	0 (0%)	0 (0%)

Tabulka č. 12 - „Má vrcholový sport s koncepcí prosazování hvězd pozitivní vliv na mládež?“ Názory trenérů nad 35 let.

Prosazování hvězd nad 35 let	individuální		kolektivní	
	muži	ženy	muži	ženy
Ano	61 (81%)	20 (63%)	81 (84%)	9 (64%)
Ne	14 (19%)	9 (28%)	15 (15%)	5 (36%)
neuvedli	0 (0%)	3 (9%)	1 (1%)	0 (0%)

Tabulka č. 13 - „Není doping vlastně i podvod na divácích?“ Trenéři do 35 let.

Doping – podvod na divácích do 35 let	individuální		kolektivní	
	muži	ženy	muži	ženy
Ano	81 (76%)	48 (80%)	107 (86%)	24 (80%)
Ne	20 (19%)	11 (18%)	17 (13%)	6 (20%)
neuvedli	5 (5%)	1 (2%)	1 (1%)	0 (0%)

Tabulka č. 14 - „Není doping vlastně i podvod na divácích?“ Trenéři nad 35 let.

Doping – podvod na divácích nad 35 let	individuální		kolektivní	
	muži	ženy	muži	ženy
Ano	61 (82%)	21 (66%)	87 (90%)	13 (93%)
Ne	13 (17%)	4 (12%)	9 (9%)	1 (7%)
neuvedli	1 (1%)	7 (22%)	1 (1%)	0 (0%)

Tabulka č. 15 - „Jaká je perspektiva komerčního sportování – vede zákonitě k růstu agresivity, násilí, nacionalismu atd.“ Odpovědi trenérů do 35 let.

Komerční sport. – růst agresivity do 35 let	individuální		kolektivní	
	muži	ženy	muži	ženy
Ano	28 (26%)	9 (15%)	50 (40%)	15 (50%)
Ne	75 (71%)	49 (82%)	73 (58%)	14 (47%)
neuvedli	3 (3%)	2 (3%)	2 (2%)	1 (3%)

Tabulka č. 16 - Jaká je perspektiva komerčního sportování – vede zákonitě k růstu agresivity, násilí, nacionalismu atd.“ Odpovědi trenérů nad 35 let.

Komerční sport. – růst agresivity nad 35 let	individuální		kolektivní	
	muži	ženy	muži	ženy
Ano	37 (49%)	13 (41%)	45 (46%)	9 (64%)
Ne	37 (49%)	15 (47%)	51 (53%)	4 (29%)
neuvedli	1 (2%)	4 (12%)	1 (1%)	1 (7%)

Tabulka č. 17 – „Zaškrtněte (jeden) nejdůležitější důvod, který Vás vede k získání vyšší trenérské kvalifikace.“ Do 35 let.

Nejdůležitější důvod k získání vyšší tr. kval. Do 35 let	individuální		kolektivní	
	muži	ženy	muži	ženy
Trénovat sportovce vyšší úrovně	7 (8%)	2 (3%)	26 (21%)	0 (0%)
Obohatit své vědomosti	49 (46%)	30 (50%)	58 (46%)	14 (47%)
Přispět ke zvýšení sportovní úrovně	27 (25%)	16 (27%)	27 (21%)	12 (39%)
Kapacita lépe působit na sportovce	10 (9%)	6 (10%)	9 (7%)	2 (7%)
Získat více peněz	1 (1%)	0 (0%)	1 (1%)	0 (0%)
Jiné	11 (10%)	4 (7%)	1 (1%)	0 (0%)
Neuvedli	1 (1%)	2 (3%)	3 (3%)	2 (7%)

Tabulka č. 18 - „Zaškrtněte (jeden) nejdůležitější důvod, který Vás vede k získání vyšší trenérské kvalifikace.“ Nad 35 let.

Nejdůležitější důvod k získání vyšší tr. kval. Nad 35 let	individuální		kolektivní	
	muži	ženy	muži	ženy
Trénovat sportovce vyšší úrovně	6 (8%)	0 (0%)	22 (23%)	0 (0%)
Obohatit své vědomosti	48 (65%)	29 (91%)	50 (52%)	11 (79%)
Přispět ke zvýšení sportovní úrovně	13 (17%)	3 (9%)	15 (15%)	2 (14%)
Kapacita lépe působit na sportovce	7 (9%)	0 (0%)	10 (10%)	1 (7%)
Získat více peněz	0 (0%)	0 (0%)	0 (0%)	0 (0%)
Jiné	1 (1%)	0 (0%)	0 (0%)	0 (0%)
Neuvedli	0 (0%)	0 (0%)	0 (0%)	0 (0%)

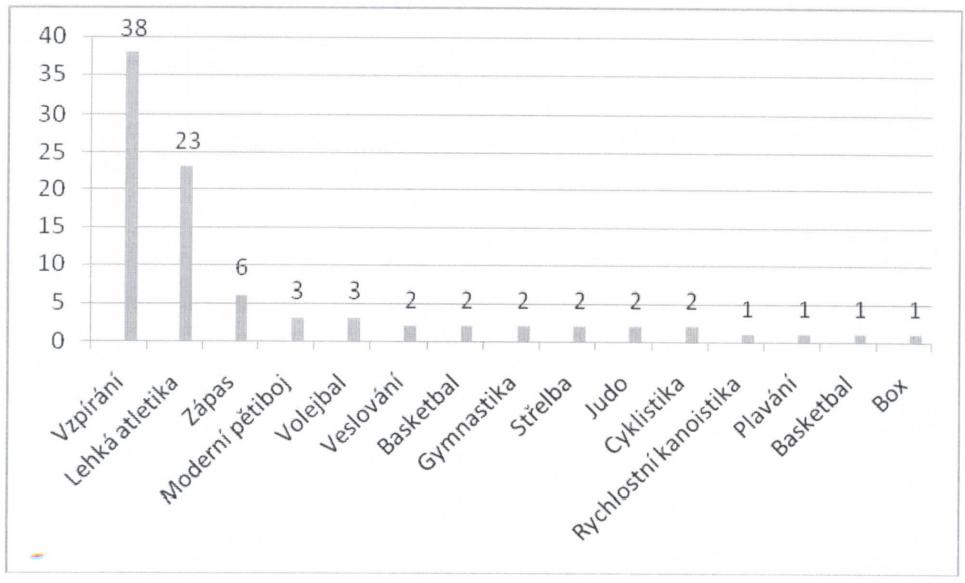

Graf č. 1 – Počet dopingových případů u jednotlivých sportovních odvětví na LOH

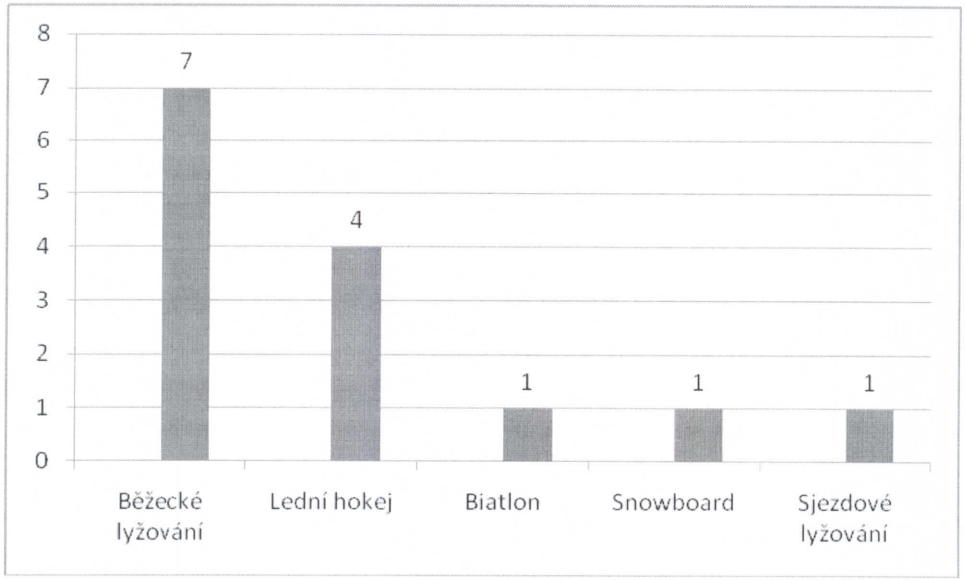

Graf č. 2 – Počet dopingových případů na ZOH

Trenér a dnešní sport - anketa **UK FTVS Praha**

1. Věk : .....let Sport : .....

2. Pohlaví (zaškrtněte x): ☐Muž ☐ Žena Stav: ☐ Svobodný ☐ Ženatý ☐Rozvedený

3. Zaměstnání (zaškrtněte x): ☐ Učitel ☐ Trenér ☐ Dělník ☐Pracovník ve sportu ☐Podnikatel ☐ V domácnosti ☐V důchodu ☐Veřejné služby ☐Jiné.....

4. Dosažené vzdělání (zaškrtněte x): ☐ Základní ☐ Střední ☐ Vysokoškolské (TV) ☐ VŠ jiné.....

5.Vlastní sportovní zkušenost : .....let

7. Trénuji sportovce ve věku: ..... let Trénoval jsem sportovce ve věku: .....let do r.....

8. Úroveň vedených sportovců (zaškrtněte x): ☐ Místní ☐ Krajská ☐ Národní ☐ Mezinárodní

9.Typ trenérství (zaškrtněte x): ☐ Dobrovolný ☐ Profesionální

10.Trenér na plný úvazek (zakroužkujte): ano ne

11. Dostávám jako trenér občasnou finanční odměnu (zakroužkujte): ano ne

12. Zhodnoťte sám úroveň své trenérské práce: ☐ Vynikající ☐ Dobrá ☐ Uspokojivá ☐ Slabá

13. K mé vlastní sportovní činnosti mne nejvíce vedlo (vyznačte do čtverečků první až třetí): ☐ Potěšení ☐ Být s přáteli ☐Výkon, zdatnost a zdraví ☐ Dovednosti ☐ Peníze ☐ Přání rodičů ☐ Touha vyniknout ☐ Jiné .....

14. K trenérské práci mne vedlo (první až třetí): ☐ Potěšení ☐ Peníze ☐ Nemožnost pokračovat aktivně ☐ Schopnosti ☐ Touha po úspěchu ☐Vztah k mému sportu ☐ Jiné .....

15. Zaškrtněte (jeden) nejdůležitější důvod, který Vás vede k získání vyšší trenérské kvalifikace: ☐ Trénovat sportovce vyšší úrovně ☐ Obohatit své vědomosti ☐ Přispět ke zvýšení sportovní úrovně ☐ Kapacita lépe působit na sportovce ☐ Získat více peněz ☐ Jiné.....

16. Které tři důvody nejvíce dominují v trenérské práci nyní (zaškrtněte)? ☐ Peníze ☐ Trofeje ☐ Cestování ☐ Moc ☐ Výkon ☐ Kontrola nad sportovci ☐ Přátelství ☐ Sociální postavení, pozice ☐ Popularita ☐ Jiné .....

17. Jak jsou podle Vás důležité v systému vyššího školení trenérů (zakroužkujte) :

	Málo		Průměrně		Velmi
Aspekty teoretické	1	2	3	4	5
Aspekty technickotaktické	1	2	3	4	5
Aspekty praktické	1	2	3	4	5
Aspekty pedagog.psycholog.	1	2	3	4	5
Aspekty plánování	1	2	3	4	5
Aspekty manažerské	1	2	3	4	5

18. Myslíte si, že televize, tisk a jiná media pomáhají k dodržování Fair play (zakroužkujte)? málo průměrně velmi

1 2 3 4 5

19. Zaškrtněte 3 nejdůležitější kapacity pro trenérskou práci(označte x):

- ☐ Schopnost motivovat sportovce
- ☐ Schopnost rozvíjet pozitivní hodnoty
- ☐ Schopnost komunikovat
- ☐ Schopnost organizovat
- ☐ Schopnost dělat vhodná rozhodnutí
- ☐ Schopnost představovat dobrý model pro napodobení
- ☐ Schopnost ovlivňovat a dodržovat fair play
- ☐ Schopnost vytýčit vysoké cíle pro sportovce
- ☐ Jiné další kapacity .....

20.Zhodnoťte bodově systém školení trenérů (napište známku 1- nejnižší až 5 - nejvyšší):

☐ Cíle ☐ Vedení
☐ Organizace ☐ Odborná úroveň
☐ Materielní zajištění apod.

21. Vyjádřete se k dnešnímu sportu jako sociálnímu fenoménu (zakroužkujte):

a/ Eskalace výkonnosti je daná sportem samotným ano ne
b/ Skutečnost, že vítězství rozhoduje o všem je důsledek ekonomického systému,který je platný ve společnosti ano ne
c/ Zbývá ještě prostor pro Fair play ? ano ne

22. Komercializace vrcholového sportu je celosvětová; objevují se hodnocení pozitivní i velmi negativní – jak je tomu u nás, převažuje tu pozitivní /jako podpora rozvoje v širším měřítku,popularizace apod./nebo jsou problémy s ryze obchodnickým přístupem ke sportu ?
Převažuje(označte x) : ☐ pozitivní ☐ negativní

23. Má vrcholový sport s koncepcí prosazování hvězd pozitivní vliv na mládež ? ano ne

24. Je pravda, že snaha zvítězit si žádá zvyšování výkonu a tím i zátěží, které mohou vést ke zraněním i ohrožení života ? ano ne

25. Jsou i z těchto důvodů možných trvalých poškození příjmy vrcholových sportovců adekvátní ? ano ne

26. Jste toho názoru,že rozhodčí někdy poškozují sport proto,že pravidla vykládají příliš volně,benevolentně ? ano ne

27. Někteří sportovci hovoří o tom,že jsou zneužíváni,protože jsou vyřazováni předčasně,nezaslouženě apod. ano ne

28. Není doping vlastně podvod i na divácích ? ano ne

29. Jaká je perspektiva komerčního sportování – vede zákonitě k růstu agresivity, násilí, nacionalisme atd.? ano ne

30. S čím máte největší potíže, problémy apod. ve Vaší trenérské činnosti?

.....
.....